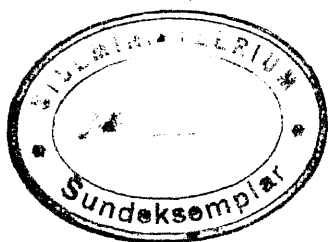
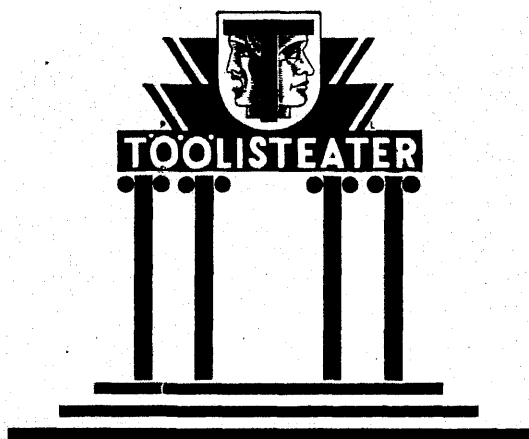

DETSEMBER 1939

TÖÖLIS- TEATER

TEATRIKUNSTI
A J A K I R I
I V A A S T A K Ä I K

HIND 25 SENTI

SISU:

	lk.
<i>Oskar Kurmiste.</i> HERBERT TAMM PEAB JUUBELIT	41
<i>Nigol Andresen.</i> NÄITEKIRJANIK MAIT METSANURK	45
<i>Bernhard Linde.</i> KIRI CHR. RUTOFF-RAJASAARELE 60-NDAKS SÜNNIPÄEVAKS	57
A. F. E. SILLANPÄÄ — ESIMENE NOBELI LAUREAAT SOOMES	59
U. S. TEATRIST LAVAL JA ELUS SIIN- JA SEALPOOL LAHTE	62
<i>Kroonik.</i> ÖÖTÖÖLIK ARVUSTUS	66
* * * UUSI LAVASTUSI TÖÖLISTEATRIS	68
* * * TÖÖLISTEATER HOOAJA ALGUL	69

Teatrikunsti ja kirjanduse ajakiri „TÖÖLISTEATER“

Väljaandja: Tallinna Töölisteatri ühing

Vastutav toimetaja: JOHANNES PÖLDROOS

Tegevtoimetaja: KARL FREIBERG

Ilmub kuus korda aastas. Tellimishind 125 s. aastas.

Üksiknumber 25 s. Toimetuse ja talituse aadr.:

Tallinn, Sakala 6, telefon 312-00

Toimetaja kõnetunnid kella 10–12, telefon 315-33

TÖÖLIS-TEATER

NR. 2 (16)

TEATRIKUNSTI

AJAKIRI

DETSEMBER 1939

№. 55210

Sf 5835

Oskar Kurmiste

Herbert Tamm peab juubelit

7. detsembril 1939. a. peab Herbert Tamm W. Shakespeare'i „Windsori lõbusate naiste“ esietendusega oma kahekordset juubelit: tal on täitunud 25 aastat lavategevust ja 10 aastat tegetsemist Tallinna Töölisteateris.

Kuigi Herbert Tamme elutöö on dekoratsiooni alal, siis tema tegevus teatriinimesena pole kaugeltki piirunud vaid dekoratsioonidega. Tema lavakarjäär „Vanemuises“ algas õieti näitlejana ja dekoratsioonide töid hakkas ta seal „Vanemuise“ tookordse dekoratori, kadunud A. Tuurandi juhatusel veidi hiljem tegema. Ka hiljem, „Endla“ teatris, Narva teatris, Rändteatris ja Viljandi „Ugalas“ on H. Tamm dekoratori peatöö kõrval ikka tegetsenud ka näitlejana. Ja oma kümneaastase tegevuse algul Töölisteateris mäletame teda üsna tihtigi küllaltki kandvate osade täitjana laval.

Agä õigupoolest pole teatris ühtki tegevusala, kus H. Tamm, olles ühtlasi dekorator ja näitleja, poleks tegetsenud. Ta on olnud inspitsient (Töölisteateris isegi paljude aastate jooksul, kuna teatril polnud võimalust mõeldagi iseseisva inspitsiendi ametisse palkamisele), teatri asjaajaja, raamatupidaja, piletimüüja jne. Tal on tulnud nii mitmelgi alal lihtsalt käed külge lüüa ja teha tööd, mille jaoks teatril ei olnud teisi inimesi. Neid kõrvaltöid ei ole H. Tamm kunagi paljuku pannud, sest tema on alati olnud tõeline teatriinimene, inimene, kel esijoones on kallid olnud teatri huvid ja kes teatri pärast on valmis olnud ükskõik missuguseid ohvreid kandma. H. Tamm on just üks neist haruldasist teatriinimesist, kellele teater on olnud kogu elu sisuks, kes on armastanud teatrit rohkem kui midagi muud.

Kuid oma loomingu on Herbert Tamm siiski teostanud dekoratorina. Ja siin on ta tõeline lavavõlu, nagu teda on nimetanud üks muidu väga nõudlik arvustaja. Tema oskab juba lavaruumi kasutada sellise meisterlikkusega, nii lihtsate ja odavate vahenditega välja manada selliseid illusioone, et aina imesta.

Vististi H. Tamme õnneks on ta suurema osa oma lavategevuse ajast pidanud töötama väikestel lavadel ja äärmiselt piiratud aineliste võimaluste juures. Küllap see seik on suuresti õpetanud H. Tamme olema leidlik ja kasutama lavaruumi kõiki võimalusi maksimaalsel määral. See on talle õpetanud kunsti, kuidas väikeses ruumis ja lihtsate vahenditega esile võluda suuri avarusi ja otse üllatavaid efekte.

✱

Herbert Tamm ja Töölisteater on teineteisega seotud lahutamatult. Kuigi juubilar on suurema poole oma lavalisest tegevusest töötanud mujal, siis omeltigi ta peamine looming kuulub Töölisteatrile. Teiselt poolt ei ole Töölisteater

kujuteldavgi ilma Herbert Tammeta, sest peaaegu kõik, mis Töölisteatri on tehtud dekoratsiooni või lavaehituse alal, on sündinud juubilari poolt. Ärgem unustagem enne kõike seda, et kui Töölisteater kolis praegusesse majja, oli selle maja lava täiesti „tühi ja paljas“. Laval oli valgustuse jaoks ainult paar-kolm pesa elektripirnide jaoks. Raha teatril loomulikult polnud vajalike kalli valgustus- ja muu aparatuuri soetamiseks. Pealegi polnud mingit mõtet üürimaja lava hakata varustama aparaatidega, mida poleks saanud võimaliku lahkumise korral kaasa võtta. Herbert Tamm oli see, kes oskas peaaegu mitte millestki muretseda „hädavalgustuse“, millega teater võis hädapärast töötada. Pärast maja omandamist Töölisteatri poolt oleks võidud julgemalt lava tehnilise varustamise peale mõelda — kui teatril selleks leidumaks raha. Ei ole ju raske välismaalt tellida vajalised esemed — ainult et need on väga kallid.

Praegu on igatahes Töölisteatri lavavalgustus eeskujulik, kuid selleks ei ole ainustki aparaati tellitud välismaalt, vaid kõik on konstrueeritud siin H. Tamme juhatusel. Millist vaeva ja leidlikkust see nõudis H. Tammelt Töölisteatri lava väiksuse ja eriti madaluse juures, see on kõigile selge.

Kuid see kõik on kõrvaline asi, tehniline töö, vaid aluse soetamine, millele H. Tamm võis ehitada oma võluloomingu.

Herbert Tamm on ikka üllatanud oma avarustega. Mäletame, kuidas „Mašinalis“ ameerikalik suurlinn otse sisendava plastilisusega kujundus lavale. Mäletame neid tohutusuuri perspektiive, mis avarusid „Lõhutud kruusi“ Hollandi maastikust, „Möirga, Hiina!“ jõest, „Rätsepad Sillamatsil“ tahtlikult plakatlikust maastikust jne. — kes neid kõiki jõuab loeledagi! Millist kõrgust ja õhurikkust on H. Tamm suutnud esile manada lihtsate valgus-efektide abil, selleks tuleme vaid meele „Othello“, „Peer Gynti“, „Romeo ja Julia“, „Platon Kretšeti“ ja teistegi näidendite lavapilt.

Herbert Tamme looming on põhiloomult realistlik, kuid ta lavachitused on siiski tihti just oma stiliseeritud lihtsuse tõttu jätnud sügava mulje. Unustamatu on näiteks „Mahtra sõja“, „Aristokraatide“ või „Kuritöö ja

PERENAISED!

Tarvitades majapidamises

on teie töö poole kergem.

V A L M I S T A J A

A/S. SIDOL COMPANY

T A L L I N N

L O D I X

kingakreemi

S

S I D O L

metallipuhastusvahendit

I

S I G E L L A

poonimisvaha

D

S I R A X

küürimispulbrit

O

S O P A L

plekkide eemaldamise
vedelikku

L

S O L I I D

küünlaid

Herbert Tamm

karistuse“ liikuvate seinte masendav lihtsus — täielikus kooskõlas vastavate näidendite sisuga ja vaimuga. Rõõmus nukuteaterlik ja plakatlik lubok „Kroonu onu“ lavapiltides on omaette stiilne suursaavutus. Ja millise unustamatu mõju H. Tamm on saavutanud täiesti tühjagi lavaga või ainult „elava rekvisiidi“ abil, seda mäletame „Meie küla poistest“ ja imetleme praegugi veel „Parvepoiste“ lavapildis, kus „dekoratsiooniks“ ei ole muud kui paar palgiotsa ja sületäis mändi.

Need on vaid juhuslikult meenunud näited H. Tamme võluloomingust. Need ei tähista kaugeltki H. Tamme töö kõiki elemente — see nõuaks juba eriuurimust. Aga needki näited tõendavad juubilaril suurt loominguulist talenti ja oskust seda talenti tööle rakendada kitsaste võimaluste juures. Töölisteater võib õnnelik olla, et see talent just tema tööle on rakendatud.

*

Lõppeks mõningaid eluloolisi andmeid H. Tamme kohta.

Herbert Tamm sündis 3. apr. 1891. a. Tartus tislari pojana. Õppis Tartu linnakoolis ja hiljem H. Treffneri eragümnaasiumis. Vanemate tahtmine oli, et poeg oleks jõudnud ülikoolini, aga noor Herbert oli juba 1908. a. alates koolipoisina hakanud käima „Vanemuise“ teatri kooris, ja see sai talle saatuslikuks — Herbert Tammest sai „Vanemuise“ näitleja. „Vanemuise“ toorkordse dekoraatori A. Tuurandi juhatusel avanes H. Tammel „Vanemuises“ peagi võimalus kaasa lüüa ka dekoraatori töis, kuna ta joonistamist ja maalimist oli õppinud varem Moritzi juures Tartus.

K.-Ü. „TARVIK“

endine Eesti Haridusliidu Teatritarvete Ladu
Tallinn, Uus tän. 2. Telefon 452-02

Näidendite laenukogu
Parukate laenukogu
Kostüümide laenukogu
Jumestusvahendid
Dekoratsioonide materjalid
Gaasi-laternad ja -lambid
Mitmesugused peotarbed

Feival'i uudised:

„ILOTAR“

Ilotar huulepulgad — 30 s.

Ilotar kölnivesi — 60–115 s.

Ilotar tualettseep — 35 s.

1914. a. siirdus H. Tamm dekoraatorina ja näitlejana Pärnu „Endla“ teatrisse, kus oli tol ajal direktoriks ja näitejuhiks pärastine „Estonia“ teatri direktor K. Jungholtz. Pärnust sõjaväekohustuse tõttu lahkudes elas H. Tamm pikemat aega Tallinnas, teenides siin maailmasõja ajal konstruktor-joonestajana „Dvigateli“ vagunitehases ja vabadussõja ajal olles ametis sõjaministeeriumis.

Sõjaväeteenistusest vabanedes läks H. Tamm 1920. a. jälle Tartu „Vanemuise“ teatri näitlejaks ja pärast A. Tuurandi Tartust lahkumist oli ühtlasi „Vanemuise“ juures tegutseva „Ooperi ja opereti kollektiivi“ dekoraatoriks. Tartust siirdus H. Tamm 1924. a. Narva, kus oli algul „Ilmarise“ teatri ja hiljem Narva „Ühisteatri“ dekoraatoriks ja näitlejaks.

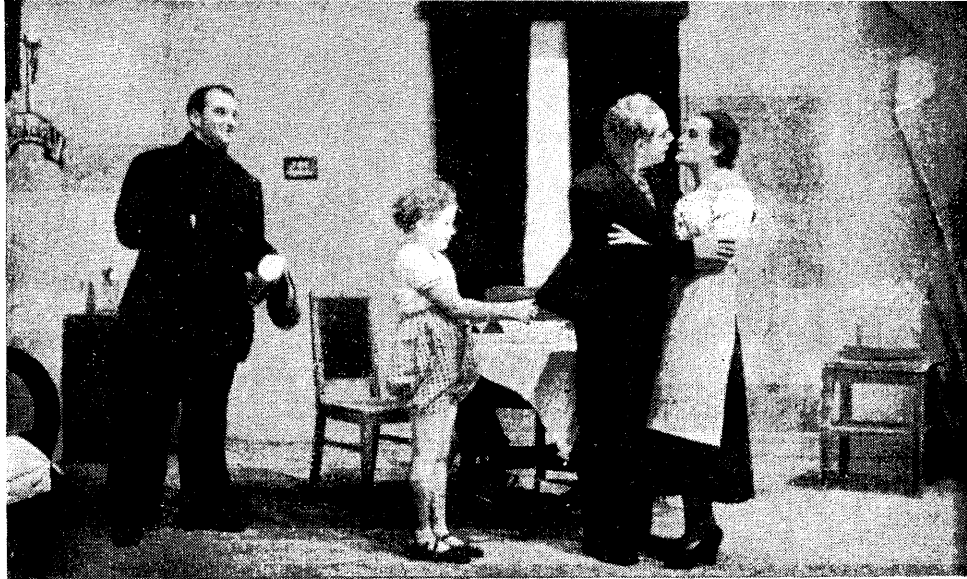
Narvast lahkudes asus H. Tamm 1927. a. dekoraatorina tolelaegse „Rändteatri“ teenistusse, kust 1928. a. kutsuti Viljandi „Ugala“ teatrisse dekoraatoriks ja näitlejaks.

Viljandist lahkudes asus ta 1930. a. Tallinna, kus töötab kümnendat aastat Töölisteatri, olles kolmel-neljal esimesel aastal ühtlasi ka näitlejaks.

ESTONIAN

jalanõud on

- ilusad, ●
- mugavad, ●
- vastupidavad ●

Alexander Faragó. „MUINASJUTT MUSTAST MEHEST“

Lavastus: Enn Toona

Lavapildid: Herbert Tamr

Stseen 1. vaatusest.

Malabert (J. Romot), Pierre (L. Bauman), George (A. Mägi) ja Charlotte (L. Reial)

Nigol Andresen

Näitekirjanik Mait Metsanurk

Oleme näinud Metsanurga näidendites kõiki elemente, mis on menukail näidenditel: sündmustikku, kujusid, efekte, kõnelusi. Kuid kokku võttes enamik ta näidendeid kujuneb mõtiskeludeks, kuuldavalt mõtlemisteks, arutlusteks; mingi probleemi lahendamiseks loodud, nad teenivad eeskätt seda probleemi. I d e e d r a a m a on eesti kirjanduses ainult Metsanurgal puhtal kujul arenenud. See ühelt poolt on põhjuseks, mispärast tegevus annab sagedasti maad mõtisklusele. On teinegi põhjus: see on kujudes, millesse on alatud Mait Metsanurga dramaatilise väljendusega ideed.

Ei ole küll Metsanurga näidendite arv väga suur ega läbista kogu ta produktiivnaega. Märkime neist kui lavastuslike nõuetega näidenditest seitse. Jätame kõrvale ta esikdraama „Päikese tõusul“, juba ajalooliseks muutunud näidendi, millega avati uus „Estonia“ 1906. aastal: selle käsikirja ei ole meil käepärast, ei ole ka näidend trükitud. Jätame meelega kõrvale ka paar viimaste aastate skitsi, mis päriselt ei nõudle lavastust. Ja siis algavad Metsanurga näidendite lavastused üsna hilja: alles 1923. aastal tuli lavale „Vagade elu“, mis oli tekkinud juba 1907. aastal, kuid viieteistkümnenda aasta järele uue töötlamise osaliseks saanud. Varsti järgnes „Kindrali poeg“, draama seitsmes pildis epiloogiga, (1925), mitmekülgse lavaminevikuga teos; pastori teemaline „Talupoja poeg“, 1929; kerguse vaimu selle tõsise kirjaniku produktiooni mugandav „Mässuvaim ehk agulirahvas läheb ajalukku“, 1931; mitte vähem ajakohane, olgugi teisest miljööst pärinev „Haljal oksal“, 1932; seni trükiti avaldamata, kuid laval esinenud „Sauna Jaan“, 1933; ja lõppeks Metsanurk ei ole paljuks pidanud vaeva ärkamisaega dramatiseerida näidendis „C. R. Jakobson, dramaatiline kroonika 5 vaatuses epiloogiga“.

Ei ole kaugeltki nii suurt vaatuste arvu vaja, et saada näitekirjaniku tunnustust. Seda enam: Mait Metsanurga näidendite ümber on olnud enam kui üks kord tähelepanu enam kui tavaliselt. Ja see pisut sensatsiooniga

Elegantne daam ja härra

VALIB OMA RIIETUSE

VALMISRIIETEÄRIST

K/m. „EMPE“

VIRU 22

TELLIMISTE VASTUVÕTMINE

ühendatud tähelepanu ei ole olnud tingitud puhtlavalistest või vormilistest külgedest, seda tähelepanu on tekitanud ikka arvatav liigjulgus üht või teist ideed, eriti olevate olukordade arvustamises, teravusega esile tõsta.

2.

Vagade elu probleemivaste sisaldab jutustustekogu „Jumalalapsed“ (1910), mis on tekkinud kirjaniku esimeste jutustustena mitme aasta jooksul, teatud kujudeparalleeli võib leida „Vahesaare Villemist“ (1909) ja samuti sõjaeelsel ajal tekkinud romaanist „Taavet Soovere elu ja surm“. Kuivõrd Metsanurga teosed liiguvad maaühiskonnas, esineb neis rohkesti teisendavaid kordumisi. Kui siis „Vagade elust“ otsida probleemi, siis on teos suunatud väärvagaduse ja variserlikkuse vastu. „Vaimuvabaduse“ ja „vaimuvalguse“ tendents on siin nii tugev, et kipub varjutama kunstilist objektiivsust realistlikus vormis. Küll on positiivne idee alles pärast juure tulnud: kirjaniku enese eessõna järgi olnud alguses üks tegelane, kes nüüd on välja jäetud: lautaja ja joodik sulane Peeter. Selle Peetri nimi on muutunud Toomaks, ja Toomast on saanud ratsionalistlik ärganu, autori ideede kandja, eetilisel kõrge isik, kes on selleks kujunenud poolteiseaastase mõtlemise järele vanglas. Toomas on — Hugo Raudsepa sõnade järgi — „enese kõlbeliselt üles töötanud Tolstoi meetoditel“, tema eetika seatakse vastu kiriku-voormündri vagaduse välispidisele hiilgusele. Näidendi peamine vastuolustik ongi ideeline: ühel pool Toomas, teisel pool Viilup, ja et lõpp oleks õnnelik, laheneb midu pörutav draama komöödiaks Tooma ideelise võiduga.

Oleme vist mitmes ja mitmes teoses näinud umbkaudu seesugust pere-rahvapaari kui selles näidendis Madis ja Liisu. Tunneme eriti Kitzbergist saadik tühjajutuveskit, kellele siin on antud Anu nimeks. Ja tunneme juba Koidula „Säärasest mulgist“ alates kõikenügevast karjapoissi, keda küll on eriarendatud siin pisut „elumehelikuks“ sigarisuitsetamisega ja õllejoomisega.

H. PALM

Riideärid **Pärnu mnt. 6 & 54**

Telef. 471-80 & 411-07

Moodsaid ja huvitavaid mustreid siid-, villaseid ja puuvillaseid kleidiriideid. Villaseid ja vateeritud voodivaipu. Kardina-, ukse- ja mööbli-riideid.

„MUINASJUTT MUSTAST MEHEST“. Stseen 2. vaatusest
- Bonnet (A. Teetsov) ja George (A. Mägi)

Kuid kannataja naise kuju ja tema kõrval toores silmakirjatseja, peretütar Maali, ja rikas peremees ning kirikuvöörmünder Viilup, on tüübiliselt metsanurklikud. Sama Maali nimigi esineb „Vahesaare Villemis“ koos võrreldava saatusega, ja Viilupi ning Otsa Annuse vahel ei ole muud vahet kui et Viilup tarvitab jumalasõna, Otsa Annusel seda ei ole vaja. Kui arvestada veel Maali venda Jaani, kes edukalt võitleb vana generatsiooni vaimupimeduse vastu, siis on teose kangelased õigupoolest kõik loetletud, ja neid võib kindlasti liigitada, ühele poole negatiivseid, teisele poole positiivseid paigutades. Õigus võidab! hüüaksime näidendi lõpus mõni aastakümme tagasi. Siin kõlab Jaani mehelik otsus: „Ma arvan, et sellega vagade elu seestpidine hiilgus lõppema peaks“, millele Liisu ja Madis vastavad ohkega ühest suust: „Oh jumal, jumal!“ Vana generatsioon on alla jäänud, progress on jällegi võitnud, ja õieti väikese juhuse tõttu päriselt peale jäänud.

Sest mis muidu selles näidendis vana generatsiooni noorest eraldab, on vanade silmakirjalikkus enestegi ees; nende usk ei ole ka enestele midagi muud kui ajaviide, ilma igasuguse elulise väärtuseta. „Vagade elu“ sisaldab

kahtlemata Metsanurga hilisemaid kirikuvastaseid (mitte usuvastaseid!) mõt- teid, mille vastukaaluks on esitatud tõeline eetiline usk maailma, oma tegude ja sõnade kokkukõlastamine.

Oleme võinud küll kogeda, et see ideeliste vastuoksuste lahendamine realistliku draama vormis, kuid tegelaste ainult teatud külgi esitades, ei mõju nii nagu suurema tüübilisuse korral, kui tekiks mulje, et esitatud situatsioon on sagedasti korduv. Olgugi kujud väga igapäevased, ikka jääb mulje, nagu oleks olukord haruldane, ja nimelt haruldaste detailsündmuste pärast.

Kui generatsioonidevõitlust on arendanud ka avaldamata draama „Põhja- maa“, siis toob generatsioonide probleemi hoopis avaramas ulatuses meie ette hulk aega hiljem valminud ja hoopis uusi olukordi käsitlev draama Kindrali poeg.

3.

Kui lahingud „Kindrali poja“ pärast olid vaibunud, kirjutas Mait Metsa- nurga parim mõistja Hugo Raudsepp: „Metsanurga „Kindrali poeg“ on sotsiaalne draama ainult ideelt, mitte tehnikalt... Selle teose lõhkejõud seisab sisemises paatoes, millega ta paljastab kodanlise korra korrupsiooni. Mitte vormi täius ja laitmatus, vaid vaimu kõrgpinge otsustab ka siin Metsa- nurga teose lavalise ja kunstilise saatuse.“

Sotsiaalseks võib draamat nimetada samasuguse eduga kui iga muud Metsanurga näidendit: isegi ilma erilise sotsiaalse tõlgitsuseta on Metsanurga näendid probleemilt enam või vähem sotsiaalsed. Kuid et siin tegemist on maaga, „millele fašismihood peale hakkavad käima“, et siin esineb koguni uusaegne kodusõda, see ei tee draamat enam sotsiaalseks kui iga muudki sama autori näidendit. Sest kindlasti esineb draamas rohkesti „kodanlise korra korrupsiooni“ paljastust; sotsiaalseid vahekordi ei puudutata ometi mitte enam kui see ilmneb teises vaatuses Kindrali poja ja Professori dia- loogist; olemuselt see on kahe võitleva idee duell, kahe võitleva generatsiooni draama.

Kui Kindrali pojale otsida paralleelseid kujusid mujalt, siis ainult see- võrra, kui sealgi noor generatsioon esindab kõrgemat moraali ka sama ühis- kondliku klassi piirides. Siis on üheks paralleeliks juba „Vagade elu“, kuid teiseks kahtlemata „Fr. Arraste ja pojad“. Kuivõrra ideedraama, on „Kind- rali poeg“ ideede kandjate kaudu ka generatsioonidraama, väga tugeva süm- paatiaga noorele generatsioonile.

Selle arvatava sotsiaalse draama esimesed ideediaaloidid keerlevad siis ka pühakirjamoraali ümber. Kindrali poeg on ärganud mõtlema, kuid ei ole leidnud kuskilt oma otsivale hingele rahuldust. Ta näeb, vastuoksa, igal pool

EESTI OMAVALITSUSTE JA ÜHISTEGELISTE ASUTUSTE
K I N D L U S T U S A / S .

«**OMA**»

TULE-, ELU- JA TEISED TÄHTSAMAD KINDLUSTUSALAD

TALLINNA PEAESINDUS: Tallinn, V. Karja 9, tel. 437-59.

Eugene O'Neill. „ANNA CHRISTIE“. Stseen 4. vaata. Anna (H. Sooper) ja Mat (A. Rebane)
Lavastus: Andres Särev Lavapildid: Herbert Tamm

oma ümbruses ainult müüdavust ja moraallagedust. Ta otsib selle järele oma tõde teisest leerist, rinde teisel poolel. Kuid et ta ei leia oma idee teostumist sealgi, seda halvem ta ideele.

Kuivõrd aga Kindrali poega võib pidada koostöötajaks kommunistidega, kuivõrd teoses esineb ka kommunistlik organisaator kõlava Spartakuse nime all, tuleb meele „Jäljetu haud“. Palju ideoloogilist sarnasust kummagi teose kõhklevas mõttelaadis, ei ole aga kujude sarnasust.

4.

„Kindrali poeg“ tähistab muidugi abstraktse mõtlemisega Metsanurga kaldumist hoopis abstraktsesse mõttelaadi, hoolimata olukordade aktuaalsuse rõhutamisest: siin esineb tegelaste asemel juba ideid, kellele on antud inimese kuju, kuid kellel ei ole mingeid muid inimese omadusi. Tagasi inimese, realistlikult kujutatud inimese juure toob järgmine näidend, pastoridraama **Talupoja poeg**.

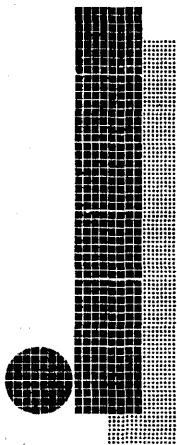
Pastoridraamat arvaksime eeskätt usuliste probleemide draamaks, sest kirjanikul on suuri usulisi huvisid. Kuid ei, usulised probleemid esinevad siin kõige kõrvalisematena, see on kõige lihtsamalt tarbimisdraama: kas talupoegade seast põlvnenud pastor teeb õieti majanduslikult üle jõu elades või ei. Koormaks kujuneb talle peen naine mitte maailmavaateliselt, vaid majanduslikult. Seega peaprobleem on asetatud — teos on ilmunud 1929. aastal — ette valmistama suurt maailmamajanduskriisi. Kogu draama kujuneb õigupoolest pastori iseloomutuse ja kõikumise peegeldajaks, publiku poolehoid pöörduv usinale ja andunud majapidajale Eerikale, ning kõrvalprobleemina kerkib esile abieluprobleem üldse. Kuid ainult kõrvalisena — kogu tegevus seda ei puuduta. Selle asemel aga just selle teose kaudu Metsanurga näidendisse hakkab sisse hiilima kerget „aforisme“ (pastori vaga teenija Kadri filosoferib: „Imelik on see ilmaelu ja meeste tahtmised. Olen neile kõike moodi olnud, küll külm, küll soe — ei midagi“ jne.).

Draamal on vähemasti ootamatusi — ja seda esmajoones lõpp, kus kõik näis olevat pöördunud pastori majanduslikule saneerimisele — Eerika kaudu. Ometi monoloogi liigsus on mõnes vaatuses pisut takistav, ja kui huvitavaid probleeme üksikud monoloogid ei puudutakski, ei ole küllaldase teravusega

ühtki probleemi esile tõstetud ega ainuvalitsejaks pandud — maha arvatud majandusliku ülejõuelamise küsimus — mis aga Metsanurga tavalise ideelise pakitsusega võrreldes ei kujune küllalt kandvaks probleemiks. Sest võõrdumine oma algsest keskusest ei moodusta siin traagikat; ja praosti elu oleks ju paremate sissetulekute korral see, mida nimetatakse õnnelikuks.

5.

Mässuvaim ja Haljal oksal on „ajamängud“, mis hoolimata oma kergest kujust ometi tõstavad esile väga tõsiseid ja ilmumise ajal väga teravaid probleeme. „Mässuvaim ehk agulirahvas läheb ajalukku“ on ilmunud 1931. aastal, seega keset majanduskriisi. Sellepärast siis tegelased on kas töötud või pankrottiläänud, ja isegi ainus positiivne kuju, töölissportlane Sirgo, kes ei põlga mingit tööd, on töötä. Kuid ka selle tüki praktiliseks moraaliks on võitlus ülejõuelamise vastu. Need on rikkaid vanemaid härrasid ootavad, kas muide ka töötavad või päris töötä preilid, kes moodustavad tegelaskonna kandepinna. Pesunaisest päästearmee sõdur aitab omal viisil kaasa teatud jantlikkuse sissetoomiseks. Kõmulehe reporter Harakas on juba oma ala parimaid esindajaid. Ja nii need vaatused lähevadki tütarlaste unistustes paremate lõbustuste või rahasaamise võimaluste üle. Ei saa eesuguse naljamängu kujusid objektiivselt tüübilisuselt liig kõrgelt hinnata; tunnustades autori ideed põhimõtteliselt õigeaks, ei saa neile suurt sügavust omistada; kuid kogu oma jantlikkusega on tükk näiteks, mida siiski võib saavutada muidu väga tõsine Mait Metsanurk naljamängu alal, rõhutades liitsõna esimest poolt. Õige, siingi valgus ja varjud mängivad väga suurt osa, kui arvestada, et ühel pool on aina negatiivsed kujud, teisel pool aga tõsiste eluvaadetega töölissportlane. Kuid ilma suuremate nõudlusteta, nagu tükk on, ta on sobivaks täienduseks selleainelistele kriisikomöödiatele — tal on tegevust ja eriti miljöökirjelduslikku osa.

Aeg lendab

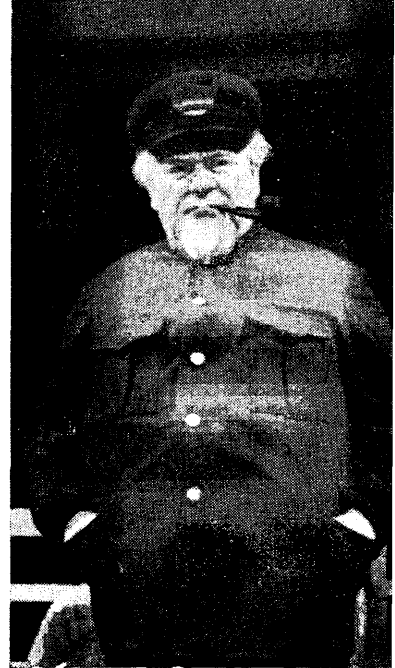
kiiremini kui kunagi varemalt!
Sündmused ajavad üksteist taga.
Sajad tuhanded inimesed küsivad
iga päev:
Mis juhtub maailmas?

„UUS EESTI“

vastab kiirelt ja usaldavalt:
Tellige veel täna.

„ANNA CHRISTIE“. Annc (H. Sooper)

„ANNA CHRISTIE“. Chris (A. Teetsov)

„Mässuvaim“ on agulirahva paljastus, seega väheulatuslikum ja vähenõudlikum. Kuid järgmisel aastal ilmunud naljamäng „Haljal oksal“ läheb kaugemale nii paljastamises kui positiivsete sihtide esitamises.

„Mõnede skeptikute arvamise järele on puugi kuivamas, mis haljaid oksti kannud,“ ütleb esilavastuse puhul „Estonia“ teatri programmileht autori sõnade järgi. Ja näidendi lahenduse poole maadeldes ütleb üks kangelane: „Mailm on täis vaeseid! Ja kes seda veel ei ole, need saavad selleks! Lähenevad ajad, kus sõna rikas on anakronism nagu krahv või parun.“ Ja sellest lähtekohast hakataksegi lahendust otsima: suures kriisis maailm vaesub, kõik rikkad kaovad, „haljale oksale“, rikkuse poole, ei maksagi enam püüda, sest see on isenesestki kõikuval alusel. Ei ole, muide, hoopis tähtsusetasjaolu, et seda tõde kuulutab ühistegelise ettevõtte teenija, pankrottiläinud rahajõmmi poeg, kellel on üldse üsna suured elureformija kalduvused. Õige, ta ühiskonnafilosoofia on väga lähedal algkristlaste omale: „Tarvis ainult õiglaselt jagada“! Ja pankrotis rahamees Vasar filosofeerib otsa: „Siis jät-

PILSEN
 HELE ÕLU
 TÕMMU
Ekstra
 ERIPRUUL

SAKU
 ON
PAREM

ÕUNAJOOK
RAHVAJOOK
 SELTERS, SOODA
MÖDU

RESERVEERITUD

kub vilja neile rohutirtsudelegi, kes praegu vaevuklokkidel hüplevad.“ Positiivse Johannese kõrval ei puudu ka „Vagade elu“ Tooma teisik — sulane Vidrik — kes vahetevahel Koguja raamatust ja mujalt püüblist sobivaid tekste tsiteerib. Igatahes on töö, pealegi veel aiatöö, võidutsemisega Vidriku ideoloogiat peale jäänud, olgugi Johannese ühistegevusevaimulises rakenduses.

Kolm vaatust neljast on siis ka eeskätt paljastava sisuga. Kui tutvustatakse meid väga põhjalikult „vaevuklokkiga“ ja telefonilise äriga (s. o. kõnelustega panka veksliprotsentide edasilükkamise pärast), siis avaneb pika-peale ka selle ühiskonna perekonna ja abielu kõdunevus ja inetus — kõik raha pärast ja raha eest. Ja alles siis hakkab asi lahenema, nagu üteldud, üsna positiivses elureformi suunas.

„Haljal oksal“ on Mait Metsanurga näidenditest kõige painduvama diaalooigiga ja tehniliselt laitmatu ülesehitusega. Siin iseloomustatakse inimesi

KALOSSID

JA

BOTIKUD

F. M. Dostojevski. „KURITÖÖ JA KARISTUS“

Lavastus: Priit Pöldroos

Lavapildid: Herbert Tamm

üsnä nappide vahenditega, ja iseloomude kontrastid aitavad ideoloogilisi vahe-
sid tugevasti alla kriipsutada. Mis Eestis seni oli puudunud: sotsiaalne nalja-
mäng, see on selle näidendiga loodud, ja sellepoolest on „Haljal oksal“ otse
kirjanduslooliselt väga tähelepanv.

6.

Metsanurga naljamäng, ka sotsiaalne naljamäng, kannatab kujudelt. Ongi situatsioon huvitav ja eitava ning naeruväärse vastukaaluks esitatakse positiivne idee, siis tegevust peab keegi kandma. Ja siis kirjaniku sapp kogu elutihisuse ja ideetuse vastu voolab väga suurtes annustes, kujude, komöödiapsühholoogia najal põhjendatavate kujude asemel esinevad meile šaržid, nende elamused kui ka neid käitavad olukorrad on karikeeritud viimse võimaluseni, ja nende sekka poetatakse mitte ainult karikeerimata, vaid koguni idealiseeritud kuju. Autor teeb kõige parema, et idealiseeritud kujud oma ideedega võidule pääseksid, kuid meie ei tunne, et see võit oleks loomulikult antud olukordadest välja kasvanud, igal pool on vaja autori enese suurt kaasatöötamist. Kui mänglevaks paroodiaks kujunebki näidend nagu „Haljal oksal“, see ei kujune ometi komöödiaks tavalise mõiste järgi, mida kannaksid kujud. Ja siis on tähelepanv, et Metsanurgal on tõsiste draamade kujud joonistatud hoopis suurema nõudlikkusega, naljamängude kujud aga on lastud nukkude positsiooni jääda.

Hilisemaist näidendeist tuleb tõsiselt mainida Kitzbergi „Tuulte pöörises“ moderniseeritud teisikut Sauna Jaani, 1933. Draama esines Töölisteatri laval, kuid on jäänud trükkimata, võib-olla nende ideeliste arusaamatuste pärast, mida ta tekitas ettekande puhul mõnele isikule, kes oleks tahtnud näha vastupidiseid ideid. Ei või unustada, et ettekanne toimus ajal, millal teatud rahvaliidumiste mõjul oli tekkinud omamoodi tundlikkus ka kõige ettevaatlikuma sotsiaalse idee vastu — samal ajal, kui paljastavaid komöödid leidsid mitte ainult publiku poolehoidu, vaid ka rakendust „rahvaliidumises“ eneses.

Kui „Tuulte pöörises“ lõpp oli ajaliselt seotud oma esiettekande aasta algusega, siis see ei võinud soodustada näidendi õiget mõistmist. Ei soodustanud objektiivset suhtumist enesesse ka „Sauna Jaani“ üldolukord: „iseseisvuse sõja esimesed kuud“. Et olustik on sõltuv võitluste käigust ja tagalasündmustest, siis on enam kui loomulik, et esimene mulje jääb mitmelegi, nagu sisaldaks draama suuri sümpaatiad „punastele“, ja siis paistab, nagu oleks vaja publikulgi omaks võtta ühe või teise lavalise poole seisukohad.

Kuid suureks paralleeliks „Tuulte pöörises“-draamaga on siin, et just proletariaadi esindaja ei ole ühelgi juhul punane. Nagu Kitzbergi Jaani klassivõitlus seisnes oma isatalu taotlemises eeskätt muinasjutulise rahateenimise abil, metafüüsilises kodutaluarmastuses ja seisusehkkuses, nii ei ole eemal kõik samad küljed ka Metsanurga Jaanist. Tõuliselt (!) on temagi peremeeste sekka kuuluv, pärimisõiguse (!) moraalil järgi on temalgi õigus pärisperemehe seisusele, seega isiklikule sotsiaalsele tõusule, mitte koos oma klassiga. Ja see põhimõttelik külg — mis Metsanurgal on teadagi alles eos, mitte nii drastiliselt arendatud kui Kitzbergil — tekitab küll suure draama, kuid juba Jaani hingekoobastes, kust meil on raskem seda vaadelda.

Miljöö satub kokku „Punase tuulega“, ja kujudelgi ei puudu sarnasus. Veskimäe Liisa on Verihurma Alma teisik näidendis: mitte ainult oma põlvnemiselt, vaid ka hingelt, mida omand ei ole suutnud päriselt muuta, ja ei Liisa ega Alma tunne ennast hästi oma uues ümbruses. Liisa kuju annabki draamale hinge, seda Jaan üksi ei suudaks anda. Teatud sarnasust on ka Alma vennal Kaaril romaanis ja siin Jaanil. Kes on täiesti identne, see on vana hea tsariaegse kasvatusega ohvitser kõrvalkujuna, ja vanaperemees esindab nii romaanis kui draamas oma seisust ja positsiooni niisama edukalt.

Kuid samal ajal kui „Punane tuul“ on teatud psühholoogilise avarusega, ei omanda seda „Sauna Jaan“. Peaenergia kulub siin miljöökirjeldusele ja välissündmustikule, ning suure sotsiaalse draama asemele on astunud isikute sisemised konfliktid, mille arenemist ega lahenemist sõjaõhkkond

Sobivaid karusnahkade uudiseid

rikkalikus valikus välismaa uudisnahu sügis- ja talvemantliteks mitmes värvitoonis, peale selle uudisnahu kraedeks ja garnituurideks, nagu: biiber, nugis, polaarrebased sobivais värvitoonides, kanada naarits, priima hõberebased, sinirebased jne. jne.

K/m. Abramsohn

Viru tänav 5, kõnetraat 447-62
Müük suures ja väikesel arvul

Pariisi ja Londoni
viimased moeuidised _____

H. Palm
Dipl. Paris
rätsepa-ateljee

Narva m. 14-3
Telefon 315-82

„KURITÖÖ JA KARISTUS“
Marmeladov (J. Romot), Raskolnikov (P. Põldroos)

ei soodusta, vaid pigemini raskendab ja teeb kunstlikuks. „Sauna Jaan“ on siiski ideedraama isikute individuaalse eetika pinnal ilma sotsiaalse seoseta ja sotsiaalse põhjendusega.

7.

C. R. Jakobsoni kuju eesti ajaloo on kahtlemata inimlikultki väga huvitav. Kuivõrd oleme pääsnud ta isiklikule elule lähemale, on see mitte seevõrra draama või tragöödia kui romaani tänulik aine. Mait Metsanurk on vorminud selle dramaatilisse vormi, õige küll, teost „dramaatiliseks kroonikaks“ nimetades, seega tiitellehe järgi õigupoolest suure rahvajahi populariseerimist näitelava kaudu taotledes.

C. R. Jakobson on katseid ärkamisaja isikuid lavale tuua, ja siin juba suurel hulgal: peale Jakobsoni veel 17 ühel või teisel viisil ajaloolist isikut, sinna juure veel Jakobsoni naine. Nimikangelast on teadagi õilistatud sellega, et on täiesti vaigitud ta inimlikest nõrkustest — millest ei olnud ju temagi absoluutselt vaba —, ja ta „paatos on igapäeva vaim“, ta ei elagi muud elu kui ainult oma rahvajahi kutset. Sinna juure autor on kindel

Nii hind kui ka kvaliteet on mõõduandvad!

Milvi hambapasta

Ühendab mõlemaid paremusi.

Suur tuub 33 senti eest igal pool saadaval.

A.S. „EPHAG“
LABORAT. TALLINN.

RÄTSEPAÄRI

T. O.

RÕIVASTUS

HARJU 43
TALLINN

TELEFON 423.70

E. GÜNTHER

TALLINN,
TARTU, VILJANDI.

*Kõigile tuntud kui
saadaim astukoht.*

Jakobsoni pooldaja, ja sellega teine leer, mida esindavad Jannsen ja Hurt, leiab loomulikult hoopis teise iseloomustuse. Kuid tuleb tunnustada, et põhikuju on Jakobsonil see, nagu meie seda kujutleme, ja ei ole väärtuseta, et tegelased on pandud kõnelema oma aja vaimu ja isegi keeles. Vastavate isikute kirjutused on annud autorile õige fraasilaadi nende iseloomustamiseks. Dramaatilise teosena on „C. R. Jakobson“ üsna suurte nõrkustega; on dramaatilise arengu nõrkuse varjamiseks mitu korda stseen ühislauluga lõpetatud, siis suudab see ehk mängu kuidagi jalul hoida. Tõeliselt on „C. R. Jakobson“ enam jutustus dialoogides kui dramaatiline teos, kuid see ei vähenda huvi sellele teosele: ta taotleb ärkamisaja ideoloogiliste võitluste mõistmist ja populariseerimist.

**Raamatu, kirjutusmaterjali ja paberi-
kaupade suurlaad Tallinnas**

K-ü. „RAHVAÜLIKOOI“

Harju tän. 48, omas majas,

Pärnu mnt. 10

Mait Metsanurk romaanikirjanikuna ja jutustajana on nii väljapaistval kohal, et seda ei tarvitse rõhutadagi. Ta kujuderohkus on seal tähelepandav. Ta arutlustekaldumus on jutustavas laadis normaalne. Seda kõike ei saa ütelda M. M. dramaatilisest vormist. Seal muutub arutlev element sagedasti nii segavaks, et dramaatiline tegevus jääb seisu, ja muidu realistlikus laadis kirjutatud, sisaldavad ta näidendid „positiivsete“ ja „negatiivsete“ tegelaste vastuolu, mis aitab teha kujud skemaatilisteks, hävitab neilt tavalise realistliku näidendi psühholoogilise aluse ning teatud kordadel asendab isegi sündmustiku loogika *deus ex machina* meetodiga.

Kuid sellest hoolimata on Mait Metsanurk eesti näitekirjanduse arengu tähelepandav kandja. Ta on sõandanud kuulutada idee eesõigust laval ja selle vastukaaluks seadnud ainultteaterlikule ja ainult psühholoogilisele elemendile laval. Mait Metsanurga dramaatiline produktioon kannatab seega sama opositsiooni tunnust, mis sagedasti ta teoste ideegi: ta pakub lavale ideed, ja siis, kui on ühendatud ideed, psühholoogia, tegevus, sisemine loogika — siis on ideedraama täieliselt usutav ega jää enam õhku rippuma.

Mait Metsanurk ei moodusta kirjanduslikku kooli, on üteldud. Kuid ka kirjanduslikku kooli moodustamata võib kaasa mõjutada draama tekkimiseks uute elementide kaasabil. Meie arvates eesti draama on vahetevahel põdenud ideenappust; Mait Metsanurga teatud ideeliigsus ja sagedasti abstraktse idee ainuvalitsemine aitab meid juhtida tasakaalu poole, mida on vaja dramaatilises teoses enam kui jutustavas proosas.

Bernhard Linde

Kiri

Chr. Rutoff-Rajasaarele 60-ndaks sünnipäevaks

Keda huvitab meie näitekirjanduse kunstipäraseks ja täisealiseks paisumine käesoleva sajandi kahel esimesel kümnel, see ei pääse mööda Chr. Rutoff-Rajasaare olgugi väikesearvulisest, aga sisuliselt küllalt kaalukast näitekirjanduslikust toodangust, mis asub otse A. Kitzbergi loomingu kõrval, kindlalt kohe järgmisel kohal.

A. Kitzberg ja Chr. Rutoff-Rajasaare tungivad kahekesi koos ja kõrvuti meie näitekirjanduses esikohale käesoleva sajandi esimesel kümnel. Esimene äratuseandjana ja teine vastuvõtliku õpilasena, — nii mäletab neid allakirjutanu juba tollest ajast, kui „Vastu vett“ autor oli Vaivara „Külvaaja“ trupiga Tartus külaskäiguetendust andmas ja külastas sel puhul korduvalt oma kirjanduslikku ristiisa August Kitzbergi. Maaoludest võrsunud näitetrupp oli Chr. Rutoff-Rajasaare juhtimisel saavutanud oma märgult sellise taseme, et K. Menningi lavakooli algastmelise nõudepingutuse kaasa teinud tartlasedki seda huviga jälgisid ja kiitvalt ning tunnustavalt hindasid. Olles kõigepealt tutvunud näitejuht Chr. Rutoffi ja ta trupi võimetega, kerkis minus aina huvi näitekirjanik Chr. Rutoffi vastu, milleks mõjuvalt kaasa aitas muidugi ka see vaimustus, mis Aug. Kitzberg oma näitekirjandusliku järglase ja jätkaja vastu tundis.

See kõik aga kuulus noisse aegadesse, millal oli veel täiesti mõeldav maalgi üksikute kirjanduslik-kunstiliste keskuste tekkimine. Ja Vaivara oli just tekkinud selline keskus — Chr. Rutoff-Rajasaare ettevõttel ja Jul. Reintammil tõhusal kaasaaitamisel oli seal loodud mingi näitekunstiline saareke, mille kaugemale ulatuvaks viljaks on peale Chr. Rutoffi näidendite ka Rein Tamme oma.

Selle näitekirjandusliku saarekese rohkem koduseks tarvitamiseks mõeldud lavaline tegevus oli oma saavutusilt siiski märksa üle sellest, mis pakuti meie väikelinnades teatrilise tegevuse nime all. Selle kõige tõenduseks olgu kas juba seegi, et Narva leiab enesele Vaivarast Chr. Rutoffi näol näitejuhi.

Chr. Rajasaare näitekirjanduslik looming koosneb küll kõigest viiest näidendist, aga neist on nelja ajalooline kaal lähimas minevikus olnud kahtlemata märksa tusedam kui võiks seda nende väikese arvu juures oletada. Peaaegu igauks neist on ikkagi tähendanud mingit ajaloolist käänakut meie näitekirjanduslikus üldarengus, kuigi nende autor on saanud pühenduda oma loomingulisele tööle ja selle viimistlemisele vaid väga paljudest muudest töödest ja toimingutest vabaks jäävail jõudehetkil. Aga ekslikuist ekslikem oleks näha Chr. Rutoffi kui tegeliku põllumehe ja innuka seltskonnategelase kirjanduslikus toodangus jõudeaegade väikest kõrvalharrastust, ajaviidet.

Ennem juba valdab meid Chr. Rajasaare näidendeid lugedes ja eriti teda isiklikult tundes tunne: see mees on meile kirjanduslikult vähem pakkunud ja annud kui ta seda oleks suutnud ja võinud. Chr. Rajasaaret on ikka ta loominguliselt töölt cemale tõuganud väga paljud ja väga erinevad kohustused, mis pole sellele mehele, kes temaga vestlemisel aina pakatab tüüpid küllusest ja nende kõneluse meisterlikust edasiandmisest, kelles kõik aina pulbitseb ja leegitseb andelise inimese vaimsest lõkendusest, millel nagu polekski piiri, ja sellisele mehele, — nii tundub see küll igale tähelepanelikule vaatelejale, — pole nagu mahtigi antud anduda ja süveneda oma loomingulisse tööesse, mis teissuguses olustikus oleks kahtlemata kaugelt viljakam ja kindlasti veelgi süvenenum olnud.

Agaga võib-olla on Chr. Rajasaare loominguga paisumist olnud tõkestamas peamiselt see tugev eneskriitika, mis kõikjal tekib nähtavale ja annab end tunda, kui temaga isiklikul vestlemises kõnelus kaldub kirjanduslikele teemidele? Vaevalt on jäänud Chr. Rajasaarele palju mahti mitmekülgseks lugemiseks ja püsivaks süvenemiseks ning mõtiskeludeks kirjanduslikes küsimustes, aga kuulake ainult ta tabavaid otsuseid, ta küsimuse sarvist haaramisi, ta aforistlikke mõttekilde! Nauding on temaga vestelda ja veenduda ta loomupärasest krititsismis, mis siin ja seal spontaanselt esile sähvab. Ei väärata siis meie usku Chr. Rajasaare tugevasse krititsismi seegi asjaolu, et lugedes ja vaadeldes laval ta näidendeid leidub neis nii mõndki, mille kõrvaldamist nõudlikum arvustus nii meeeldi näeks.

Agaga võib-olla peitub Chr. Rajasaare kirjandusliku loominguga kasinuse peapõhjus ehk koguni selles, et ta maalustikus on pidanud end sel määral killustama, et tal pole selleks mahti ega aegagi olnud, et ta on pidanud ennast nagu peeneks rahaks vahetama? Ega muidu kadunud A. Kitzberg omal ajal algatanud aktsiooni, et koguda 500 rbl., millega tolele kirjanikule-põllumehele oleks vähemalt paarikski aastaks palgatud tööperemees, kes „Vastu vett“ autorile oleks võimaldanud jätkata töötamist näitekirjanduslikul alal. See aktsioon aga kahjuks ebaõnnestus.

Siis andus Chr. Rutoff-Rajasaare oma kivise isatalu intensiivsele ülesharimisele ja korraldamisele. Ta kulutas sellele tolle aja majandusliku kõrgkonjunktuuri aastal mitte ainult oleviku võimalustes, vaid ka oodatava samasuguse tuleviku lootuses summasisid, millega üksi juba oleks võinud järgnenud majandusliku surutise ajastul paremini korraldatud talu osta kui oli seda peale kividest puhastamist ja kaunis isakodu — Kallasvälja. Maakamarat oma isade kodus kalliks pidav kirjanik aga pidi ise oma põllukultuuri harrastamise ohvriks saama: majanduslikud raskused sundisid kirjaniku kaugelt alla oma kulutusi müüma Kallasvälja talu ja kolima naabruses olevasse poole väiksemasse talu. See kirjaniku isiklik draama jääb küll hüglakivina kogu ta elupäevadeks purustamatult ta hinge rusuma, ehk olgu siis, et see kord mureneb kirjanduslikus draamas, nagu me kord minevikus juba oleme näinud Ado Reinwaldi Ilissa talu kaotamist võtvat hiljem kunstiliselt kristalliseerunud, kaunite kurtsimislaulude kuju.

Chr. Rutoff-Rajasaare vitaalsus, elurõõm ja energia on minevikus kannatanud välja nii mõnegi vapustuse, kuid meest pole need siiski nurda suutnud. Kindlasti pole Chr. Rajasaarest ka peale ta 60. eluaasta pühitsemise juubeldusi lahkunud ta elu truim kaaslane, ta vaimse värsksuse ürgjõud, kellega koos meie kirjanik suudab kahtlematult tulevikuski oma kodutalu Sõtke jõe kevadvettest käreдамaski voolus oma loomingulist „vastu vett“ ujuda.

F. E. Sillanpää —

esimene Nobeli laureaat Soomes

1.

1931. aastast peale kõneldi kord-korralt ikka sagedamini Frans Eemil Sillanpääst kui Nobeli auhinna väärsest kirjanikust. Tänavu tehti see otsus. Kui F. E. Sillanpää esmakordselt kerkis maailmakirjaniku kohale, olid tal ilmunud ja võõrkeelsete tõlgete kaudu ka väljaspool oma kodumaad tuttavaks saanud romaanid „Vaga viletsus“ (1918) ja „Silja“ (1931) ning pikem novell „Hildu ja Ragnar“ (1923). Pärast seda ilmunud romaanid „Mehe tee“ (1932) ja „Inimesed suvedes“ (1934) on seda väärikut ainult suurendanud. Küll ei ole Sillanpää kõik tähelepanudav teosed kõigis suurtes kultuurikeeltes ilmunud; sel ajal, kui rootsi tõlked on olemas ka rohkearvulistest lühijutustustest, on tõlgitud teised vaheldamisi veel norra, taani, saksa, prantsuse, inglise, tšehhi, itaalia, hispaania, islandi, hollandi, läti, juudi ja eesti keele. Meil on olemas, tänu A. Anni ja eriti M. Lepiku hoolele, Sillanpää kõigi suuremate teoste tõlked, sinna juure veel ilmumas kogu jutustusi ja novelle.

Nüüd on siis Soomel see au, et üks ta praegusist kirjanikest, ja juba 51-aastasena, on saanud selle rahvusvahelise tunnustuse.

Juba „Vaga viletsus“ ilmumise järele usaldas tookordne Soome saadik Stokholmis kirjandusteadlane Werner Söderhjelm seisukohta esindada, et soome kirjandusel on nelja eri eepohhi tüübilisi maiks esindajaiks Aleksis Kivi, Juhani Aho, Johannes Linnankoski ja F. E. Sillanpää. Siis oli see hinnang peamiselt prohvtilik; nüüd on see saanud üldmaksvaks. F. E. Sillanpää on oma püsiva kirjandusliku väärtusega astunud täiel määral Juhani Aho kõrvale, olgugi ühekülgesmana ja spetsialiseerunumana kui viimane.

2.

Popsi poeg F. E. Sillanpää, sündinud Lõuna-Soomes 16. septembril 1888, sai oma vanemate üksiku lapsena kasutada nende jõupingutusi niikaugelt, et pärast algkooli lõpetamist maal võis astuda Tampere reaallütseumi ning koguni selle järele ülikoolis kestmavalt õppida. Õppimine toimus küll väga kitsais oludes ja aitas kaasa eluenergia liig rutuliseks tarvitamiseks; võimalikult õpinguaegsete kitsuste tagajärjel tabas teda viiendal ülikooliaastal närvihaigus nii raskel kujul, et ta jättis oma loodusteaduse, millele ta oli andunud suure usinuse ja andega, kuid samuti ka oma kirjanduslikud harrastused, ja asus kestmalt maale vanemate popsimajja elama. Maal olles lõi F. E. S. oma esimese suurema teose, romaani „Elu ja päike“ (1916). Kuid maal olles nais F. E. S. ka popsitütre Sigrid Marie Salomäki, sellega veel enam kinnitades oma kuuluvust popside peresse.

Alguses oligi siis kirjanik ise popsiks kujunenud, kes elatus ligikaudu niisamuti kui ümbruse kehvem rahvas ja elas tagasihoidlikus majakeses. Kuid selles popsis oli varjul esteet, keda ümbruse suuredeki sündmused palju kaasa ei käskinud. Kord oli ta kohaliku piisikese nädalalehe toimetaja, kuid sellestki loobus ta varsti. Eriti kui kodusõda käis üle maa, istus F. E. S. Maeterlincki lugedes ja tõlkides. Kodusõja järele tulnud julmad sündmused aga liigutasid ka seda kirjanikku, kelle esikromaan oli käsitletud ainult armastust ja loodust ning keda ei olnud huvitanud mingid ühiskondlikud heitlused. Ta kirjutas „ühe lõpuleviidud soome eluloo“, lihtsa loo kõigist alamamaks peetud Toivola Juha kuuekümnenda-aastasest elust, sellega eelmise sajandi keskkohast kodusõjani. Et seda meest kirjanik käsitleb suure armastusega ja jälgib kõiki ta primitiivse elu kannatusi sinnamaale, kus ta karde-tava punasena maha lastakse, see sunnib kirjastust nõudma, et sissejuhatus kustutatakse, ja ka muidu kahtlust avaldama, kas kohe pärast kodusõja lõppu on sünnis seda raamatut avaldada. Sellele vastab kirjanik, et ta poolehoid kuulub ühtviisi rinde mõlemale poolele, ja et eriti enne surmaminekut

Minu saledusvahend?
— — — jooned!

*Rikkalikus valikus kodu-
maa ja inglise sügise ja
talve uudisriideid tuntud
headuses.*

Moeküsimuses nõuanne.

RÄTSEPMEISTRID MAIT JUHANSOO & POEG

(Max Johanson ja Poeg) Asut. 1897. a.

TALLINN, RATASKAEVU 22. Telef. 432-89
(enne Lühikejalg 6)

inimesed on väga sarnased ja võrdsed. Teos on objektiivne, ütleb ta, ja selle ajalooline osa rajaneb objektiivseil allikail. Sissejuhatus tuli siiski ära jätta.

See oli humanistlik vaatekoht, mis avaldus F. E. Sillanpää selles romaanis. Sama inimese mõistva pilguga esitas ta mõne aasta pärast veel eri episoodi eelmises romaanis ainult mainitud tegelasest, Juha tütrest Hildust. Kuid mitte vähem seda humanistlikku vaatekohta, kõigi inimeste ühesugust mõistmist, puhtinimlikku hindamist, missugused avaldused inimestel ei olekski, avaldavad ka F. E. S. hilisemad romaanid.

See inimsõbralik hoiak on sundinud F. E. S. sõna võtma hiljem mitmel juhul, kui vabadused on olnud hädaohus. Ajal, kui soome fašistlik liikumine löi kõrgeid laineid, julgus Sillanpää mehe eest välja astuda ja soome demokraatiat nii kodus kui väljaspool väärikalt esindada.

3.

F. E. Sillanpää produktsoon ei ole suur. Peale mõne lühikeste jutustuste raamatu, mis peamiselt iseloomustavad kirjanikku ja annavad ta isiku ning muu loomingu mõistmiseks materjale, piirdub ta produktsoon romaanidega „Elu ja päike“, „Vaga viletsus“, „Silja“, „Mehe tee“ ja „Inimesed suveöös“ ning pikema novelliga „Hildu ja Ragnar“. Sillanpää aineala on võrdlemisi piiratud, ta kujude hulk ei ole suur, ta tegevus piirdub maamiljööga. Kui aga ta esimene romaan äratas pidevat tähelepanu, siis mitte oma äärmiselt napi sündmustikuga, mitte oma armastuseainega, vaid vaatlustega, olgu küsimuses loodus või inimese hingelised elamused. Eriti loodusevaatluselt on Sillanpää oma hilisemaiski teostes otse maalija, nagu ta „Inimesed suveöös“ olustikku lasebki vaadelda just kunstnikul. Loodusteadlase eelharidus lubab tal veelgi üksikasjalisemalt vaadelda eriti taimede elu ja tähelepanna taimede erinevusi, mida tavaliselt ei märgatagi. Tõlgete puhul kurdetakse alatiselt, et Sillanpää meeleolude sõnastus ei ole alati tõlgitav, et ta stiilis on liig palju varjundeid selleks, et võõrkeeltes täpselt samu asju edasi anda. Romaan kujuneb meie silmade ees reast piltidest, mis filmitaoliselt moodustavad terviku, kusjuures üksikute piltide järjestus ei ole kaugeltki kindel, ja järjestuse muutmine võiks olla võimalik. Kuid neist piltidest tekivad kujud nagu Kusta ja Silja „Siljas“, nagu Ahrola Paavo ja Vormisto Alma „Mehe tees“ ja eriti pikk rida plastilisi kujusid romaanis „Inimesed suveöös“. Kõige selle juures ei ole ka põnevad momendid liig põnevaiks ega kohutavaiks tehtud. Romaan „Inimesed suveöös“ annab lühikese aja kestel rea suuri sündmusi: kaklus tapmisega, vangistamine, joomised, lapse sündimine, vanaperenaise surm, algav armastusromaan — kuid see kõik kujuneb suveöö valguses idülliks, meelitavaks elamuseks, millest hõõgub inimese kõigi toimingute ilu.

K. K/ü. „TÕOKOOL“
TALLINN, PARNU MNT. 28. TEL. 462-56.

Nõukogude Liidu kirjanduse keskladu Eestis.

Suur valik raamatuid kõikidelt aladelt ja uusimaid noote.
Tellimiste vastuvõtmine N. Liidus ilmuvatele ajalehtedele ja ajakirjadele.

Tähelepanu vääriavad:

	Nr. arv aastas	Hind E. kr.
Библиография музыкальной литературы	4	— 3.60
Библиография изобразит. искусств	4	— 6.40
Искусство	6	— 32.00
Искусство и жизнь „Рабочий театр.“	12	— 16.00
Искусство кино	12	— 24.00
Кино-газета	60	— 12.00
Советская музыка	12	— 20.00
Советский кино-экран	12	— 12.00
Советское искусство	72	— 14.00
Творчество	12	— 20.00
Театр	12	— 36.00

Külastades meie ladu võite tutvuda SSSR-i uuema kirjandusega ja ajakirjade proovinumbritega.

Ilma et kirjanikul oleks tahtlikke idealiseerimise püüdeid, kujuneb romaan üleolekuks kõigest, kõigi inimeste ühtviisi huvitavaks kuulutamiseks, ja ei ole kõrvaline seik Sillanpääl suurperemeeste, intelligentide, popside ja maatöölise elu vaatlemine sama pilguga, nende tõstmine samasse inimeste liiki.

Sillanpää on leidnud oma romaanide teemad hoopis vähestest üksikajadest. Kui kunagi kirjanik nägi taluvärvavas seismas tütarlast erilise ilmega, kujunes tal sellest „Silja“. Teine kord sisendas talle kevadõhtune kurvitsalend romaani „Mehe tee“. Ja siis pika meeleeskandmise järele on kujud ise kirjanikule lähedale tulnud, ta hoiab neid meeles, ja enam kui üks kord käsitleb ta eelmises teoses esinenud kõrvalkuju juba pikemas töötluses.

Loodusekirjelduse meistrina, inimese psühholoogia kujutajana ja rahuliku, klassikat meenutava meeoluga on Sillanpää mitte ainult Soome, vaid üldse Põhjamaade kirjanduse tähelepandavaid esindajaid.

1936. aastal anti Sillanpääle Helsingi ülikooli audoktori tiitel, ta viiekümmendat sünnipäeva pühitseti läinud aastal suure pidulikkusega. Paistab, et Sillanpää on võimalikud tunnustused kätte saanud. Ta ei asu juba pikki aastaid enam maal, vaid ta võib elada võrdlemisi avarais oludes Helsingis. Ta produktioon ei ole sellepärast suunalt muutunud. Ta on enese tõeliselt leidnud, ja, olgugi võrdlemisi väikese produktiooni ning teatud viisil kitsa kujutusala, on ta kujunenud ometi suureks kirjanikuks. Ta on talupoja-ainestiku esindajana olnud kirjanik eeskätt intelligentsi eritunnustega: mitte väga laia publikut otsides, maitstes järeleandmisi tegemata ometi suure lugejaskonna tunnustust leides.

A.

Kuninga 1

Kunstilise ja tehnilise fotograafia ja suurenduste ateljee ● Pildikirjastus ● Avatud ärip.
kl. 9-5, pühap. kl. 11-2

Teatrist laval ja elus — siin- ja sealpool lahte

Kui lahtiste silmadega vaadelda kaasaegset väga mitmepalgelist ja kiiresti muutuvat elu, siis peab otseselt nentima, et elu teatrilaval ja elu igapäevases olemuses oleksid nagu oma osad vahetanud.

Nüüd kuuled sageli üteldavat: „Vaata see oli tõeline elu, mida laval nägime“ ja sagedasti läbielatavate elujuhtumite kohta: „No tehakse ja lavastatakse aga siin teatrit“. Tänapäeva teater tahab „eluläheduse“ ajastul võrdlemisi reaalses käsituses ja lavastuses saada üksikute inimeste kui ka sündmuste peegelpildiks, kuna samas juhtivad poliitikud ja rahvastetegelased oma „führeerimise“ ajajärgus „lavastavad“ kaaskodanikele sündmusi ja „tõsiasi“, mis ületavad oma olult suurimagi võimega teatrilavastaja fantaasia. Seesugustele kõrgemalt poolt kutsutud ja seatud massijuhtidele oleks täiel määral sobiv sõna lavastaja soomekeelses tähenduses — „ohjaaja“. Kuna lavastaja meie mõiste järele olgu ikkagi teatrilavastaja.

Soomlased nähtavasti tundsid oma ametinimetuses „ohjaaja“ ka suuremat isikuväärtust kui meie lavastajad, sest kuidas seda muudu seletada, et kaks soomlasest näitejuhti, keda kutsuti ühe pealinna teatri poolt siia Soome tükke lavastama, mõlemad pärast töö sooritamist siin on heaks arvanud meie näitejuhtide ja lavastamisviiside kohta „epistleid“ ütelda. Üks neist võttis sulle kätte ja tegi kirjas kohe avalikult selgeks, kuidas tuleks teatrit teha ja kuidas mitte, ning teine arvas heaks nädal enne esietendust üle lahe sõita ning oma poolt „ohjatud“ töö lõpu lasta eesti näitejuhil „lavastada“. Ei tahaks uskuda, et hõimuvelledest näitejuhid midagi vastuvõtmatut või nende

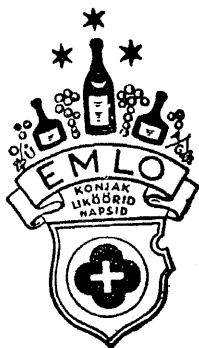
Maitsvama ja
kätepärasema
eine võimaldavad
serveerida:

Esto

singid,
vorstid,
konservid.

MÜÜGIL
„LIHATSENTRAALIDES“

U/Ü. „EMLO“

Tallinn, Aia 10. Tel. 451-08

SOOVITAB KÕRGES HEADUSES
KONJAKEID, NAPSE,
LIKÖÖRE, WHISKYT

Saadaval siin
TEATRI EINELAUS

NAISTE JA MEESTE

VALMISRIIETEARI

B. Rubanovič

HARJU 22/24

TELEF. 436-95

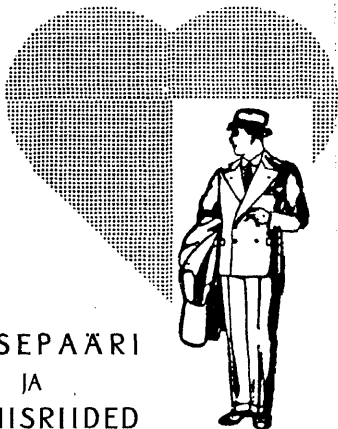
ETA

*Suurim valik
Põnga- ja
rüüduuriseid*

A. LAAMANN

Ü. Karja 8. tel. 436-64

RÄTSEPAÄRI

JA

VALMISRIIDED

G. SALURAND

TALLINN

PÄRNU MNT. 41

Kino „Kungla“ kõrval

Kõikjal,

KUS KA VIIBITE,
OLGU TEIE LAHUTA-
MATUKS KAASLASEKS

„PÄEVALEHT“

„LASTE RÕÕM“

ON AINULAADNE
LASTE AJAKIRI

MITMEKESIST

KIRJANDUST

P A K U V A D

„PÄEVALEHE“ RAAMATUKAUPLUSED

TALLINN, S. KARJA 23. PIKK 2

kunstilistele tõekspidamistele risti-vastu-võetamatut eesti kolleegide juurest oleksid leidnud, kuid arvata on, et siin üheks väikeseks põhjuseks võis ometi olla arusaamatus keelises redaktsioonis ning sellega kaasaskäivas ametite äravahetamises. Vist hakkasid meie lavastajad õpetusi jagama Soome „ohjaajatele“ ning need leidsid, et „lavastaja“, mis Soomes vastab lavapildite tehnilisele konstrueerijale, kipub ametipiiridest üle astuma. Soome on teatavasti maa, kus tarvitatakse väga tiitleid, ja sellega juba eksida ei tohi. Kuigi meil Ants Lauter, Prit Põldroos ja Andres Särev on paljuütlevad nimed (kas kutsetunnistusega või ilma — ei tea?!) on nad nähtavasti „vanema venna“ silmis „lavastajad“ ja pealegi näitlejad, keda tuleb soomlase seisukohast „ohjata“ või oheldada...

Nende ridade kirjutajal juhtus läinud aastal Soomes kah viperus tiitlinimetuse pärast, mis andis teatrirahvale head jutuainet. Olin parajasti Rahvusteatri näitlejatega juttu vestmas, kui meenus, et pean oma kutse ülesandel helistama Soome peaministri sekretärile, kes on naissoost kohtunik („tuomari“). Teatri telefonikapist helistades seisis mees ja mõttes „Kohtunik Marta“ kuju ja saades ühendust peaministri naissekretäriaga küsisin hajameelselt: „Kas kohtunik Marta?...“

„Mis?... Kes?... Siin preili kohtunik X, härra peaministri sekretär,“ kostus telefonist vali naisehääli. Ja siis: „Kohtunik Martale saate helistada täna õhtul „Rahvusteatri“ teises vaatuses. Telefoninumber on märgitud mitte Helsingi telefoniraamatusse, vaid autori käsikirjas...“

Sellest ajast peale olen palju ettevaatlikum Soomes. Enne phoneerimist vaatlen alati hoolikalt abonendi täielised eesnimedki läbi ja kõik võimalikud tiitlid, mis näiteks on ühe naisolevuse mehel. Et siis lahkesti ütelda: „proua prof. dr. X“ ja „proua minister see ja see“.

✦

Kui ajalehtedest lugesin elteadet, et „Töölisteri“ kavas on lähemal ajal Dostojevski „Kuritöö ja karistus“, siis oli sügavalt hea tunne, et nüüd koju sõites saab midagi head ning mõjuvat näha ja suurt teatrielamust tunda. Istusin kohvilauas parajasti ühe Soome näitlejaga, kes tundis asja vastu suurt huvi ja ütles: „Teie, eestlased, mõistate seda väärtteost muidugi palju enam kui meie, soomlased, sest omate enam mõistmist ja arusaamist slaavlastest.“ Nii arvas üks soomlasi, kelledest on teada, et nad vaistlikult nagu mingit antiipaatiat tunnevad kõige vastu, mis on ühenduses Venega. Aga väärtusi mõistab iga teadlik soomlane, ja sellest siis tuligi, et Soome Rahvusteater julges välja tulla oma publiku ees „Kuritöö ja karistusega“, saavutades sellega nii kunstilise kui ka publiku võidu.

Ja kui veidi hiljem võisime lugeda paari meie kunstiarvustaja väidet, et neil „vastik ja paha hakkavat Dostojevskit lugedes“ ning soovi, et ärgu ükski teater katsetagu Dostojevski „haiglaste tüüpide“ väljatoomisega, siis hakkas südamest kahju sellest, kuidas meie teadlikud inimesed ja kriitikud, kellelt peaks eeldama erapooletust ja suhtumisavarust, ometi tahavad nii vägisi „autokraadiks“ saada ja päris resoluutsust nõuda oma veidi pentsikuile arusaamisile.

Nüüdel tegumoodide ja välisfassaadi ehitamise ajajärgus, kus sisule palju rõhku ei panda, on ometi juba see väärtus omaette, kui teater suudab publikut äratada vaimu- ja hingeväärtuste üle mõtlemisele ja juurdlemisele. Sest kust see siis tulema peaks, kui mitte teatrit, kuna kirjanduses ja muiski kultuurieluavaldis meil kiputakse ikka nagu ette kirjutama, mis väärt on ja mis mitte ja mida mõtelda lubatud, mida ei.

Dostojevski teoseid ja mõtteid läbib sügav kannatuse mõte. Vist küll ükski kirjanik pole kannatuse põhiolemuse käsitusel ja põhjalikkuses nii sügavale näinud kui Dostojevski, kelle kannatuse mõte on lähendatav Kristuse Kolgata müsteeriumile.

Me mõistame väga, kuidas Dostojevski õpetab nägema igas inimeses hinge, ka praegusel nii mõistmatuil ja ühiskondliku reaktsiooni päevil. Mis vastuolu oleks siis maailmas, kui inimesed oma isiklike perspektiivide absoluutsustamisest ning raha, võimu ja au tagaajamisest loobuksid ning õpiksid nägema teiste sisemaailma ja tõelist nägematut inimest ennast? Eks ole kadu-

itud pojas ju psühholoogiliselt suurem väärtus kui mittekadunus ning kadunud lammast ja drahma raha leituna rõõmustavad enam kui paigal asetsevad liikumatud varad. Seda otse evangeelset inimhinge väärtuse otsingut Dostojevski juures ei tohiks eitada ega oma isikliku maitse ja hinnangu järele väärtusteid teha „väärtusetuks“. Tahaksin küll ütelda: „Härrad arvustajad! Kui teie „õigus“ ei ole „palju ülem“, ei saa teie taevariiki.“

Kroonik

Öötöölik arvustus

Kes tahaks eitada asjatundliku arvustuse tähtsust ja otse loomingulist kaastööd kõigi kunstide vallas ja eriti veel teatri alal, kus üldse looja ja publiku koostöö on tihedam ja vastastiku mõjuvam kui kusagil mujal. Arvustus teatri alal on ühest küljest publiku teadlikuma osa esindaja, kuid teisest küljest jälle teatri taotluste ja saavutuste laiemale publikule lähemale tooja, selgitaja. Ent see erandlik seisukoht asetab ka arvustusele suured ja vastutusrikkad nõudmised.

On ju endastmõistetav, et arvustaja peab tundma oma ala põhjalikult, teatriarvustaja peab olema kodus nii kirjanduses kui ka lavatundmises, isegi lavatehniliselt küsimusis.

Niisama endastmõistetav on, et arvustajal peab olema vajalisel määral maitset, kunstilist taipu, seda määratlematut „talenti“, mida ei anna teadmised ega asjatundmine. On paratamatult, et kunstiloomingu hinnang on subjektiivne, isikupärane, intuiitiivne. Kuid see ei tähenda veel sugugi, et iga isiklik seisukohavõtt teatud nähtuste suhtes oleks arvustus. Ka subjektiivse hinnangu juures peab arvustaja püüdma asuda laiemale alusele, kasutades seejuures oma teadmisi ja asjatundlikkust. Seejuures on samuti vajaline teatud otsekoheus. Nii heatahtlik kiitus kui ka pahatahtlik mahategemine asetsevad juba väljaspool hea arvustuse piire, kui need on põhjendamatud. Endastmõistetavalt mingisugused isiklikud motiivid ei tohi kuidagi ilmsiks tulla ega arvustust mõjutada.

Kuidas on tegelikult lood nende asjadega arvustuses üldse ja ka teatriarvustuses? Kahjuks mitte just väga meeltülendavad. Kui kirjanduse arvustuses veel edasi lakkab „Siuru“-aegne äärmine „subjektivism“ ja „oma meeste“ ülistamine ning „võõraste“ mahategemine, siis teatriarvustuse alal võib märgata samu nähtusi ja lisaks veel üsna suurt tülpimust ja hoolimatust asja vastu. Teatriarvustus ei ole mitte ainult väliselt, vaid ka sisuliselt muutunud tüübiliseks „öötöök“, kus sageli äärmise kategoorilisusega väljendatakse seisukohti, mida ei katsutagi põhjendada.

Olgu allpool toodud mõningaid näiteid seesugusest „öötöolisest“ arvustusest.

+

Dostojevski „Kuritöö ja karistuse“ esitenduse puhul kirjutas V. Mettus „Päevalehes“ teosest nii: „Antagu mulle andeks, kui ma ütlen, et mul on raske ja vastik lugeda ning vaadata Dostojevski teoseid. Arvan just selle kirjaniku kuulsamad teoseid. Ma ei salga, et neis on palju põnevust ja „sügavat“ psühholoogiat, nii sügavat, et ei leia selle põhjagi. Aga mulle tundub, et kõik need romaanid võiksid jääda materjaliks psühhoanalüütiikule, kes sealt võivad urgitseda inimhinge sügavusi niipalju kui nende süda lustib.“ Leo Soonpää „Uus Eestis“ teeb küsimuse veelgi lihtsamaks: „„Kuritöö ja karistuse“ Raskolnikov on kahtlemata hingeliselt haige inimene. Hingelised defektid võivad aga väga erinevalt avalduda — senini siin palju seaduspära avastada pole suudetud. Nii pean ma siis seda patoloogilist kuju võtma bona fide. — Aga kui ma ei taha?!“

Mõlemad autorid kordavad siin mõtlematult seda kulunud klišeed, et Dostojevski inimkujud olevat haiglased inimesed. Kuigi Dostojevski tegetaste hulgas tööpoolest leidub neid, kelle hinges on haiglasi elemente, siis

see joon on Dostojevski teostes niisama vähe esikohal kui paljude teistegi maailmakirjanduse suurmeisterite teostes. Dostojevski vaid tungib oma psühholoogilises analüüsis paljudest teistest sügavamale. Kuid tema peateostes leiavad teravat ja sügavat väljendamist just filosoofilised ja eetilised — üldinimlikud probleemid. Ja nende probleemide lahendus Dostojevski juures sünnib seesuguse süvenemisega, mida me alati ei leia suurtegi filosoofide juures. Kõike seda pikema jututa nimetada vaid materjaliks psühhoanalüütikule — see tõendab ainult seda, et puudub huvi ja arusaamine filosoofiliste ja eetiliste probleemide suhtes. Haiglast hingeelu näeme üsna sageli nähteks ka E. O'Neill'i teostes, kuid kuna O'Neill ei aseta probleeme, siis nähtavasti tema vastu tohivad peale psühhoanalüütikute ka teised huvi tunda.

Veel rängemate väidetega esineb ArA. See mees on kahe viimase esietenduse puhul püstitanud kategoorilise seisukoha — Töölisteater draamateatrina ei eksisteeri üldse! „Anna Christie“ esietenduse puhul loeb ta end kohustatuks järgmist deklareerima: „Etendus möödus A. Särevi lavastusel korralikult — nii nagu see loodud tingimustes, jõudude, suudete ning publiku nõudmistele rahuldamiste juures loomulik on. Et aga saada ehtsat o'neill'likku atmosfääri ja tihedust, seks puudub dramatraditsioon. Alatine dramatiseeringute ning rahvatükkide sooritamise ei loo soodsaid eeldusi säärate ülesannete täitmiseks.“

Ja „Kuritöö ja karistus“ esietenduse puhul veelgi drastilisemalt: „Olgu öeldud avameelselt, et see ülesanne käis teatril üle jõu (ka vaatajalt nõudis pingutust jälgida etendust 4 tundi, sageli hämara lava ja tasase rääkimise juures).“

„Hüpata traditsiooniliste komöödiatega rahvatükkide vallast (kus mitutki tükki on tambitud oma 100 korda) nii raskete ja suurimate draamanäitlejate ülesannete kallale, on suur julgustükk ja tunnistab pedagoogilise joone tähelepanemata jätmist ning jõu ülehindamist repertuaari koostamisel.“

Kui nii raske süüdistusega esinetakse avalikult ja korduvalt, siis ootad loomulikult ka — põhjendusi.

„Anna Christie“ puhul põhjendab ArA Töölisteatri dramatraditsiooni puudust järgmiselt: „Paremini rahaldas A. Teetsov vana meremehena. Ta meelelõigutused ja salaröömutud saabuva tütre ootamisel, saamatused kitsikusmomentidel, torisemised ja kohmakused olid hästi esile toodud, selle juure ülihästi leitud mask ja pea kõik kokku kena jälgida kogu õhtu. — Nimiosalisena H. Sooper ja kütja rollis A. Rebane panid enese maksma jõulistes kärkimise- ning protestikohtades, kuna tasasemad perioodid nõudnuksid märgatavalt enamat sisseelamist ja läbitöötamist. See maksab ka nimiosalise kurbuse ja ahastuse väljendamise kohta.“

„Oma jumekas-karmis allakäinud Marthy Oweni episoodilises osas K. Välbe pälvib tunnustuse, kes löi täitsa vastava kuju.“

Tähendab, kõik oli hea, peale H. Sooperi, kes olevat „ahastanud“ ja „kurb olnud“ hoopis dramatraditsioonide vastaselt. Kuid kogu etendus siiski ei kõlvanud kuhugi.

Teised arvustajad siiski ka H. Sooperi „ahastamise“ puudulikkuse kohta on eriarvamisel. Nii kirjutab A. Kruus „Uudislehes“: „See hoiak oli eriti iseloomulik nimiosa kandjale Hilda Sooperile. Nii vähe püüdis tema mäng olla dramaatiline, kuid ta oli seda ülimal määral. Üldse oli tema kuju haruldaselt vecnev. Ei kujutle, et Anna Christie't saaks teisiti mängida; ka paremini vist mitte.“ Leo Soonpää „Uus Eestis“: „Hilda Sooper aga elas ise osale kaasa ja sundis ka publikut seda tegema — järelikult ta mängutehnika oli hea“ jne. V. Mettus „Päevalehes“: „Frl. Sooper sai oma raske ülesandega hakkama üllatavalt hästi. Ei olnud mingit temperamendi üle äärte vahutamist, mida võidi karta, vaid tugevaimadki pursked läksid tagasihoidud temperamendi tähe all, mis laseb aimata veel suuremaid, tühjaksammutatuid jõutagavarasid... Anna Christie on Hilda Sooperi loodud rollide reas väga hea, kauaks meelejääv saavutus.“

„Kuritöö ja karistuse“ puhul põhjendab ArA Töölisteatri absoluutset küündimatust peamiselt sellega, et peaosa, Raskolnikovi, mängija P. Pöldroos olevat olnud enamasti „monotoonne ja üldiselt realistlikust raamist väljalkalduv: sümbolismi ja ekspressionismi“. Peale selle „üleminekuid ja paiskumisi sügavikesse ning närvide põlemist tundus puudu jäävat. (Puudub ju selleks ka tõhusam eelkool.)“ Lõpuks veel Raskolnikovi tempo olevat olnud liig aeglane ja dramatiseering liig pikk. H. Malmsten karelnud liig palju ja H. Vaagi häärasmees tundunud tehtuna. Muu oli kõik hea. Ainult et käis teatritele üle jõu ja andis tunnustust „jõu ülehindamisest repertuaari koostamisel“.

„Halva“ P. Pöldroosi kohta lausuvad aga teised arvustajad pisut teisiti. Nii arvab V. Mettus „Päevalehes“, et Pöldroos „üllatas Raskolnikovina, mändides osa säärase süvenemise ning sisseelamisega, millist me Pöldroosi juures veel ei ole näinud. Ka välimus sobis. Üldse mängiti hästi.“ H. Paukson „Postimehes“: „Priit Pöldroos, draama lavastaja, mängib ise seda tohutut peaosa. Peab õnne soovima kahekordse saavutuse puhul. Pöldroosi antud pinge ja elamuste tugevus kõnelesid veenvalt iseenese eest — ja Dostojevski eest“ jne. A. Kruus „Uudislehes“: „P. Pöldroos Raskolnikovi pikas ja raskes osas oli kahtlemata hea. Kuid paiguti pidi ta siseliigutusi siiski asendama vaid väliste liigutustega — osast ja lavalistest tõsiasjadest tingitud paratamatus.“ Ainult Leo Soonberg leiab „Uus Eestis“, et Pöldroos on pakunud küll väga õpetlikku mängu, kuid tundunud seesmiselt külmana. Kuid ka tema tõstab esile „seda suurt tööd ja järjekindlust osakäsituses, mida nägime õhtu kestel“. Üldiselt märgitakse, et „Kuritöö ja karistuse“ lavaletoomine on sündinud vägagi rahuldavate tulemustega.

✦

Korduvalt kinnitada, et üks teater hoopiski mitte ei kõlba draama mängimiseks — see on suur julgus või koguni jultumus. See nõuab siiski pisut kaalukamat põhjendust kui seda teeb ArA. Et seda ei ole tehtud ja et kõik teised arvustajad üksmeelselt just neid lavastusi on vägagi tunnustavalt märkinud, siis hakkad tahtmata otsima puhtisiklikke motiive. ArA suhtumine on Töölisteatri järsult eitavaks muutunud selle järele, kui ta järgmisel hooajal nõudis oma „Karu läheb mee lõksu“ uuesti lavaletoomist pärast seda, kui see eelmisel hooajal oli juba tühjaks mängitud ja vahest ehk ühe või paar etendust oleks veel välja kannatanud, kui mitte üks peategelane ei oleks haigestunud. Seda teatri „lubamatut“ talitusviisi on ArA avalikultki dokumenteerinud. Raske on siiski uskuda sääraiste isiklike motiivide võimalikkustki. Või on mingeid teisi, kaaluvamaid, motiive olemas? Seesuguseid vist küll mitte, millega sõandataks avalikkuse ette tulla.

Iga juhul säärane argumentatsioon tuletab meele vanu häid „Siuru“ aegu, kus isiklikel motiividel „siurutsejad“ Gailit, Vianapuu, Alle, Under, Adson ja teised üksteist materdasid, nii et karvad lendasid. Isegi hambaid, hambaplombe, pesu ja muid asju ei jätnud seekordne esteetide hea toon rahule. Kas kaasaegses öötöölises teatriarvustuses need motiivid peavad jälle edasi kestma?

Uusi lavastusi Töölisteatri

Teisel poolajal tulevad Töölisteatri lavastamisele järgmised näidendid: Eedit Vallinharju komöödia „Mängunaine“, mis möödunud hooajal suure menu saavutas Helsingi „Kansanteateris“, Henrik Ibseni sümboolne näidend „Ehitaja Solness“, poolaka Morstini vaimukas ja tihedakoeline komöödia „Xanthippe kaitses“, mis laseb Kreeka filosoofi Sokratest ja ta kurja naist paista hoopis teises valguses, Mobergi draama „Naine“, dramatiseering „Ristikõites“, A. Kitzbergi „Rätsep õhk“ ümberkujundatult, tantsu ja lauluga, poliitilise värvinguga lõbus laulumäng „Ministeerium on solvunud“ jne. Kaalumiselt on muu seas poolaka Antoni Cwojdzinski siult uude ja dialoogilt südeleva komöödia „Einsteini teooria“ repertuaarivõtmine, milline teos Poola lavadel saavutas erakordse menu, ning V. Werneri „Uued inimesed“ lavastamine.

Töölisterater hooaja algul

Sõja puhkemine ja muud ärevad sündmused sügisel ei jätnud ka teatrite tegevusele oma mõju avaldamata. Eriti septembris langes teatrikülastajate arv tunduvalt ja sellega ka teatri kassatulu. Õnneks see depressioon siiski ei kestnud väga kaua. Oktoobris ja eriti novembris on huvi teatri vastu tõusnud ja kui novembri lõpuks Töölisteratri etenduste keskmine tulu ei olnud veel jõudnud eelarves ette nähtud tasemeni, siis selle saavutamine näib ligemal ajal olevat kindel.

Üksikute lavastuste menu kuni 25. novembrini oli järgmine:

	Mitu korda mängitud	Vaatlejate		K A S S A	
		üldse	keskm.	üldse	keskm.
1. A. Gailit ja A. Särev. „Nipernaadi ja aasta-ajad“. A. Särevi lav.	23	6.916	300	Kr. 4.468.04	Kr. 194.26
2. H. Ohlson. „Ehast koiduni“. E. Toona lav. (eelms. hooajast)	12	4.463	321	„ 2.345.81	„ 195.48
3. J. Kunder. „Kroonu onu“. P. Põldroosi lav. (eelms. hooajast)	5	1.127	225	„ 505.52	„ 101.10
4. O. Luts ja A. Särev. „Äripäev“. A. Särevi lav. (eelms. hooajast)	11	2.979	270	„ 1.321.39	„ 120.12
5. S. Kiedrzyński. „Tagasi patu juure“. A. Särevi lavastus (eelms. hooajast)	2	558	279	„ 256.53	„ 128.26
6. E. Labiche. „Itaalia õlgkübar“. P. Põldroosi lavastus (eelms. hooajast)	2	568	284	„ 263.73	„ 131.86
7. A. Tolstoi. „Imeteod sõelas“. P. Põldroosi lavastus	11	3.258	296	„ 1.825.08	„ 165.91
8. P. Fernandez-M. Seca. „Caramba!“ P. Põldroosi lavastus (eelms. hooajast)	5	1.332	266	„ 598.68	„ 119.73
9. O. Luts ja A. Särev. „Sügis“. A. Särevi lav.	16	6.265	391	„ 4.218.86	„ 263.67
10. T. Pakkala. „Parvepoisid“. P. Põldroosi lav. (eelms. hooajast)	5	2.232	446	„ 1.053.94	„ 210.78
11. A. Faragó. „Muinasjutt mustast mehest“. E. Toona lavastus	7	2.472	353	„ 1.505.08	„ 215.01
12. E. O'Neill. „Anna Christie“. A. Särevi lavastus	7	2.937	419	„ 1.914.96	„ 273.56
13. F. M. Dostojevski. „Kuritöö ja karistus“. P. Põldroosi lavastus	4	1.811	452	„ 1.257.86	„ 314.46
Kokku	110	36.918	335	„ 21.535.48	„ 195.77

. . . aga jalanõud ostke **„RAUDNAHAST“**,

Näpunäide lehelugejale!

Tellida tuleb ajaleht, millel selge pilt kõigest, mis sünnib laias maailmas ja kodumaal.

Esitamisviis „Rahvalehes“ on ülevaltlik ja selge, uudised täpsed ja värsked, hangitud otse sündmuspäigalt; erinurgad huvitavad ja jutulisa paeluv.

„RAHVALEHT“ on õige leht Teile!

Kõik „RAHVALEHE“ tellijad saavad „ESMASPÄEVA“ 15-sendilise juuremaksuga kuus. 3 kuu ja pikema aja tellijatele on „PEREKONNALEHT“ ja „AJUDE GÜMNASTIKA“ 25 sendiga kuus. „RAHVALEHT“ maksab poolaastas kr. 8.20, kolmeks kuuks kr. 4.30, üheks kuuks kr. 1.50.

Tellida saab igast postiasutisest.

TÖÖLISTEATRI SAALI PIAAN

PÖRAND

Read

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
41	40	39	38	37	36	35	34	33	32	31	
42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	
83	82	81	80	79	78	77	76	75	74	73	
84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	
125	124	123	122	121	120	119	118	117	116	115	
126	127	128	129	130	131	132	133	134	135	136	
168	167	166	165	164	163	162	161	160	159	158	157
169	170	171	172	173	174	175	176	177	178	179	180
212	211	210	209	208	207	206	205	204	203	202	201
213	214	215	216	217	218	219	220	221	222	223	224
256	255	254	253	252	251	250	249	248	247	246	245
288	287	286	285	284	283	282	281	280	279	278	277
289	290	291	292	293	294	295	296	297	298	299	300
332	331	330	329	328	327	326	325	324	323	322	321
333	334	335	336	337	338	339	340	341	342	343	344
373	372	371	370	369	368	367	366	365	364	363	362
374	375	376	377	378	379	380	381	382	383	384	
394	393	392	391	390	389	388	387	386	385		

395/396/397/398/399/400
447/448/449/450
448/449/450

Read

11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
30	29	28	27	26	25	24	23	22	21
53	54	55	56	57	58	59	60	61	62
72	71	70	69	68	67	66	65	64	63
95	96	97	98	99	100	101	102	103	104
114	113	112	111	110	109	108	107	106	105
137	138	139	140	141	142	143	144	145	146
156	155	154	153	152	151	150	149	148	147
181	182	183	184	185	186	187	188	189	190
200	199	198	197	196	195	194	193	192	191
225	226	227	228	229	230	231	232	233	234
244	243	242	241	240	239	238	237	236	235
257	258	259	260	261	262	263	264	265	266
276	275	274	273	272	271	270	269	268	267
301	302	303	304	305	306	307	308	309	310
320	319	318	317	316	315	314	313	312	311
345	346	347	348	349	350	351	352	353	354
	361	360	359	358	357	356	355		

RÖDU

401	402	403	404	405	406	407	408	409	410	411	412	413	414	415	416
443	442	441	440	439	438	437	436	435	434	433	432	431	430	429	428

417/418/419/420/421/422
427/428/429/430/431
437/438/439/440/441

RESERVEERITUD

SUURIM JA TÄIUSLIKEM
RIIDEKAUBAMAJA

„LADU“

TALLINN, VALLI 4. TELEF. 450-23

KÕIGE ODAVAMAD PÆVAHINNADI
MÜÜK KA ORDERITE JÄRELE

Aleksander Teetsov

Hilda Sooper

Ed. Krivelkol
Tapeedi ja linoleumi
erikauplus
Tallinn, Pikk tänav 14
Telefon 435-15

JULIUS KULL

RÄTSEPAÄRI
Tallinn, S. Karja 6-3
Telefon 468-37

.....

Igaks hooajaks elegantne
meesterietus tellimise peale

Sügise- ja talvehooajaks suu-
res valikus inglise riideid

I klassi töö vastutusega
MÕÕDUKAD HINNAD

.....

=====
A. Pesur'i

VALMISRIIETE- JA
RATSEPAARI

Kullasepa tän. 7
telefon 445-38

*Rahuldab kõige nõudli-
kuma tellija ja ostja*

Tellimisi täidetakse
kiirelt ja korralikult

isiklikul juhatusel

Austusega A. PESUR

=====

K. Siig

mööbliäri

Tallinn, S. Tartu mnt. 8

•
Soovitab kuivast puust:

1, 2 ja 3 uksega riie-
kappe, puhveteid, kirju-
tuslaud, söögi- ja saali-
laudu. Raudvoodeid 1,
1¹/₂ ja 2 inim. laiuses,
lapsevoodeid, madrat-
seid, diivaneid jne. jne.

Võtan igasuguseid telli-
misi vastu. Hinnad
võistlusetat.

Puhkpillid ● Klaverid ● Harmooniu-
mid ● Akordeonid ● Lõõtsad ●
Keelpillid ● Suupillid ● Pillide keeled
j.n.e.

AINUESINDUSED EESTIS

Puhkpillid:
Wincent Bach Corporation,
New-York

Klaverid:
August Forster

„AKORD“

ANT & POHLA

Tallinn, V. Posti 3. Telefon 484-90

ELEKTRIARMATUURID

elu-, söögi-, magamis-
tubadesse, kabinetti-
desse. Elekterkeedu-
nõud, -pliidid, -ahjud.
Igasugused installat-
sioon-materjalid, moo-
torid, hõõglambid.

BAKELIIDI PRESSIMINE

OMA TÖÖKOJAD

O-Ü. TILGA & Ko

Tallinn, Harju 23
Tel. 467-98, 482-83

TASUTA NÕUANDED
KALKULATSIOONID

Ruts Bauman

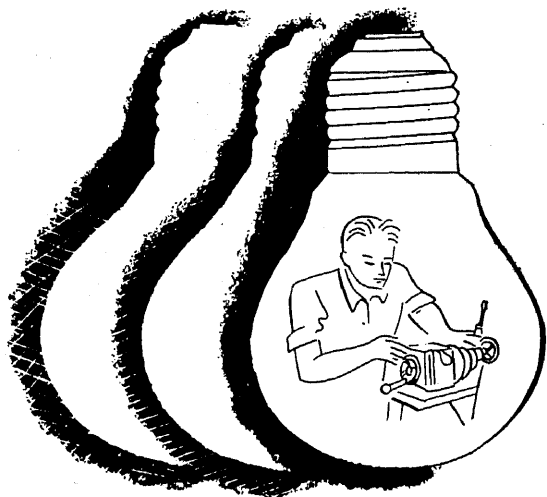
Hugo Malmsten

Roman Saad'i
jalanõudeäri

TALLINNAS

Maakri 4. Telef. 302-66

TUNGSRAM®

Tarvitab vähem voolu,
annab rohkem valgust

Esindus K/k. **EUG. SACHARIAS,**
Tallinn, Pärnu mnt. 8. Telef. 467-47

BIRK'i

värvimisetööstus
apretuur, dekatuur
keemiline puhastus

Tallinn, Maakri 23. Tel. 307-07
„ Raekoja pl. 13. „ 429-28

Parim töö
Möödukad hinnad

Kõiki hooaja kodu- ja
välismaa riidekaupu
suures valikus

soovitab

H.GUTKIN
INGLIS MAGASIN
TALLINN, VIRU 4
POSTKAST 272 • TEL. 436-44

Muusikakunstnik, klaveriõpetaja ja -õpilane
omandab teadlikult ainult

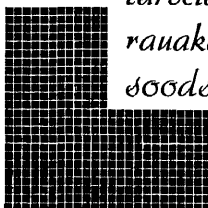
firma K. SAARE

kontsertpianiino

Müük otse tööstusest soodsail tingimustel.

K. SAARE klaveritööstus Tallinnas, Liivalaia 64, tel. 457-01.

Tööriistu • Ehitus-
tarbeid • Teras-
rauakaupu pakub
soodsaima hinnaga

Joh. Krahe

Tallinn, Narva mnt. 4 Telef. 308-93

Klaas,
portselan
majatarbed

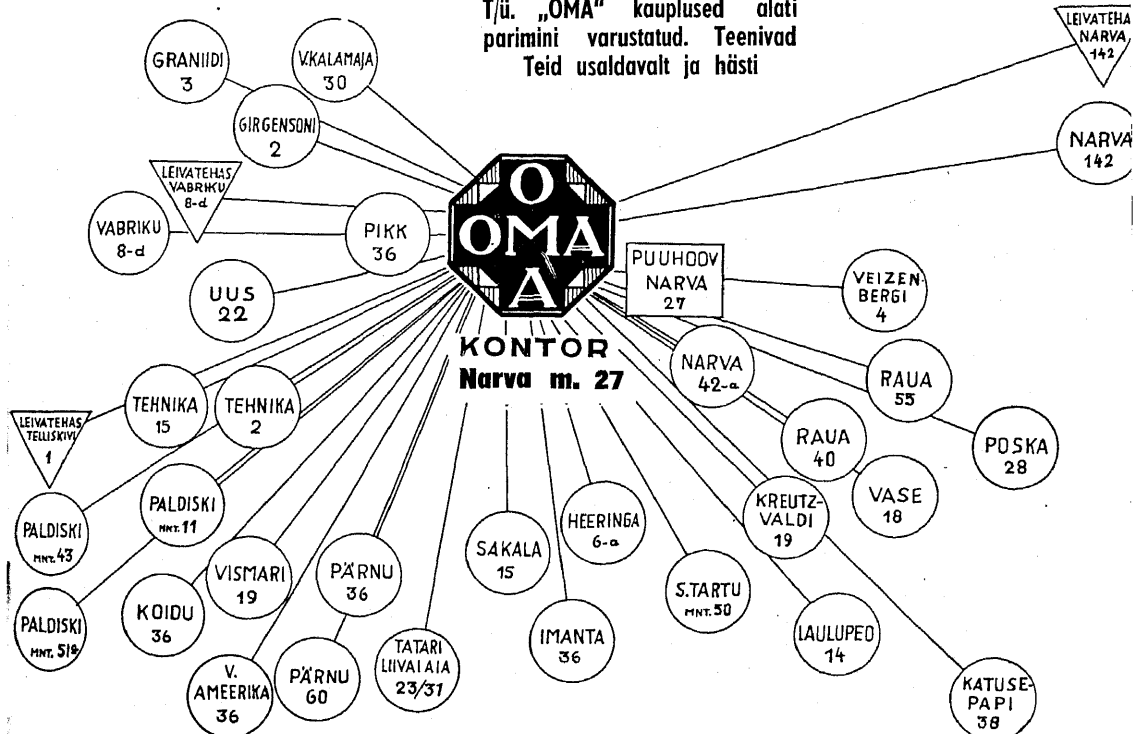
A/S. D. MIRVITZ & POJAD

ASUT. 1872. a.

V. KARJA 7

TARTU M. 13

T/ü. „OMA“ kauplused alati
parimini varustatud. Teenivad
Teid usaldavalt ja hästi

Tee T/ü. „OMA“ kauplusesse on tee otstarbekohasele ostule.

U. K. EESTI RAHVAIPANK
TALLINN, S. KÄRJA 19 • TELEFON 425-55

TOIMETAB KÕIKI PANGAOPERATSIOONE
OSTAB JA MÜÜB VÄLISRÄHA JA IGASU-
GUSEID KINDLAPROTSENDILISI VÄÄRT-
PÄBEREID

Nahka,

talla-, pasta-, pinsoli-,
saapa pealis- ja voodri-
nahad.

Nahakaupu,

hobuseriistad, rihtmäd,
tööpõlled, kindad jne.

Jalanõusid,

nahast: a.-s. „Globus'e“
tehasest, kummist: o.-ü.
„Põhjala“, „Quadrat“,
„Nokia“ kalosse ja boti-
kuid.

Kingsepa-

ja sadulsepa-tarbeid,
saapatikud, lõngad jne.

Jalgratta

sise- ja väliskummid
o.-ü. „Põhjala“, „Quad-
rat“, „Nokia“ jne. tehas-
test.

Viltsaapaid

Müük suurel ja väikesel arvul
Jällemüüjatele vabrikuhindadega

N. Bõstrov

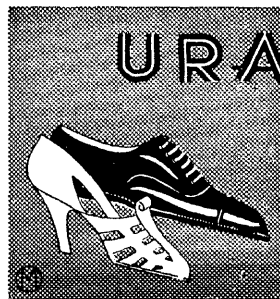
Veneturg 1 Telef. 313-13

Elmar Torvi

saeveski ja metsamaterjalide
müügiladu

TALLINNAS,
UUS-SADAMA 11
TELEFONID: 322-92
322-93

müüb ja hõveldab igasugust
metsamaterjali

JALANÕUDE KAUPLU

URANUS

VIRU TÄN. 10

Moodsaid kingi

i g a k s

o t s t a r b e k s

Ärge unustage oma
vara ja elu
kindlustamast

„EEKS-MAJA'S”

Harju 45, Tallinn,
kodukskj. 478-08

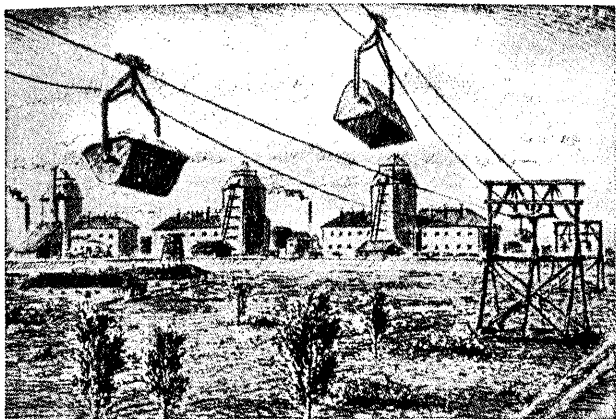
A/S. „VOLTA TEHASED“

TALLINN, SOO T. 27

Kasutage meie elektri-
kiirkeeduplaate

millised täidavad priimuse aset,
kuid on puhtamad, lihtsamad
majandusvoolu kasutamisel ja
odavamad tarvitamises.

Ölivabrikud
Kohtla-Järvel

A-s. Esimene Eesti Põlevkivitööstus

endine Riigi Põlevkivitööstus

Juhatus ja müügibüroo: TALLINN, VALLI TÄN. 4—3

Telegr. aadr.: PEAPÕLEVKIVI. Telefonid: juhatus 450-62,
üldine 450-85, arveosak. 474-76

ELEKTRIPLIIT

ON IGAS MOODSAS
KORTERIS
PERENAISELE
RÕHMUKS

SUURIM VALIK
JA SOODSAIM
OSTUKOHT
ELEKTRISELTS

AEG

TALLINN RAEKOJAPL 4

NÕUDKE
IGALPOOLT
MAAILMAKUUJASID
TRINKRAUDE

AEG

MÄRGIGA

SUURIM VALIK
AJAKOHASEID
VALGUSTUSKEHI
ELEKTRISELTS

AEG

TALLINN RAEKOJAPL 4

KÜLMUTUSKAPP

AEG
SANTO

HOIAB TEIE
TOIDUAINED
ALATI VÄRSKED

ELEKTRISELTS

AEG

TALLINN RAEKOJAPL 4

Eesti kauneima ja sisukaima pildiajakirja

„NÄDAL PILDIS“

tellimiste vastuvõtmine 1940. a. peale on alanud.

„NÄDAL PILDIS“ on ainuke ühe- kui ka kahevärviliselt vasesüga- ja värvipildides ilmuv ajakiri, mis on ehteks igale kodule.

„NÄDAL PILDIS“ ilmub peale kodu- ja välismaisi küsimusi käsitlevate pildimontaažide veel hulk artikleid igalt alalt, nagu reisi- kirjeldusi, lühijutte, kultuurpoliitilisi ja muid aktuaalseid kirjutisi.

„NÄDAL PILDIS“ peegeldub kaasaegne elu kogu selle mitmekesisuses ning temast leiavad täit rahuldust lugejad igasugustelt huvialadelt.

„NÄDAL PILDIS“ tahab ka oma viiendal ilmumisaastal täielikult rahuldada oma järjest suurenevat lugejaskonda, selleks tõstes oma trükitehnilist ja sisulist külge. Uudusena hakkab eeloleval aastal igas numbris ilmuma **n a i s t e n u r k**, sisaldades alati värskaid

moeuudiseid ja käsitöid.

„NÄDAL PILDIS“ ilmub 2 korda kuus ja maksab tellides: aastas kr. 5.—, 1/2 aastas kr. 2.50 ja 1/4 aastas kr. 1.25. Välismaale 50% kallim. Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised ja ajakirjanduse kontorid.

Kõik vähemalt veerandaasta tellijad, kes tellimise ära annavad enne 14. jaanuari, saavad tasuta rebitava värvi-**trüki seinakalendri**.

Üksiknumber 25 s.

Toimetus ja talitus:

Tallinn, Tartu m. 49.

Kõnetraat 416-93